KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2003. augusztus 7., csütörtök 2. évfolyam, 8. szám

Olvasni – az utálattól a lélekmasszázsig

Az ismert színész házaspár vall arról, hogyan, mikor és mit olvasnak, ha idejük engedi

Kiss Szilvia és Gál Tamás, a fiatal színész házaspár csupán néhány hete hagyta maga mögött a pozsonyi Színművészeti Főiskolát. Igaz, egy ideje a kollégium helyett már Komárom a „haza" – ott teremtettek otthont két és fél éves kislányuknak, Rékának. A tanulás és a család mellett Szilvia reklámot forgatott, Tamás pedig a *Fekete bárók* című új cseh sorozatban kapott egy kisebb katonaszerepet. Közben, Gágyor Péter rendezővel együtt, a Szevasz Színházat tervezgették. Nyitott, befogadó színházról álmodnak, vendégművészekkel, évente egy-egy produkcióval. Albee *Nem félünk a farkastól* című drámájának a bemutatója az elmúlt évben a komáromi RÉV-ben született meg, ezt az idén Bojcsev *Madár tábornoka* követi. Hogy hol, az még kérdés. A dunaszerdahelyi próbálkozás után most Somorja kapuin kopogtatnak.

És feltűntek a könyvesboltokban is – nem saját kötettel, hanem egy verses cédével.

– Barak László meghívott az *És ha mégis ringyó?* című kötetének bemutatójára, hogy szavaljak a verseiből.

Folytatás a 16. oldalon

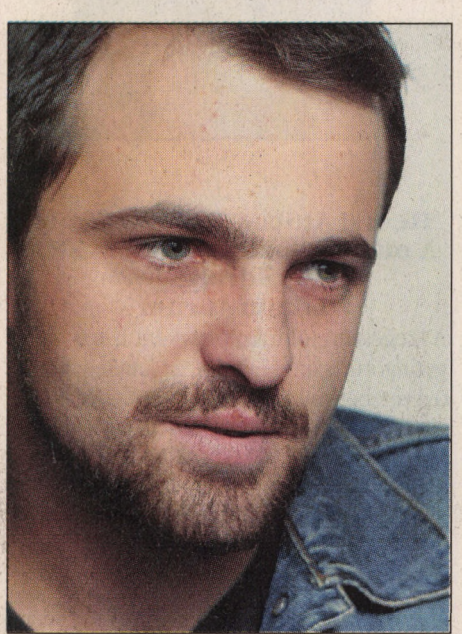

Dömötör Ede felvételei

Olvasásvád

Cs. G. (a továbbiakban csak G.), a *Könyvjelző* szerkesztője engem több ember előtt meggyanúsított, hogy biztos olvasok. Hogy szoktam. Gyanújának persze semmi alapja nem volt, könyvet nálam ő még nem látott, hiszen egyik kezemben mindig cigaretta van, a másikban kávé, amikor egymás mellé sodor minket a nikotinhiány, van ugyanis abban az embertelen hodályban, ahol dolgozunk, egy még embertelenebb folyosó, az lett a füstölő és G. gyanúsítgatásának majd vádaskodásának terepe, hiszen mondanom se kell, nem állt meg ennyinél, egész elméletet épített arra a kósza feltételezésre, hogy ha tehát olvasok, akkor nyilván vannak olvasási szokásaim is, hogy akkor vajon hogy szoktam, fekve vagy állva, mit és mennyit, és szertelenül, habzsolva, vagy komótosan, betűző szú módjára, tán még jegyzeteket is készítek, idézeteket körmölök... – szóval, hogyha már egyszer így vagy úgy, de olvasok, akkor, bökte ki, írhatnék(!) is róla, mert ő nem hiszi, hogy van ember, akit ne érdekelne, hogy én hogy olvasok, fekve vagy állva, ha jól írom le.

– G. – mondtam barátságosan G.-nek, majd azzal folytattam, hogy ha tegyük fel, olvasnék is, akkor se mondanám meg senkinek, mit, kit, mennyit, hiszen ha meztelenre vetkőznék se árulnék el többet magamról, hát senkit ne érdekeljen ez, mint ahogy szerintem nem is érdekel, de ő csak makacskodott, bármilyen kis sztori megfelel, ami betűvel, könyvvel, egye fene, könyvesszekrénnyel kapcsolatos, gyerekkoromban talán olvastam lámpaoltás után villanylámpával a paplan alatt, emlékezzek csak vissza, vagy nem loptam véletlenül könyvet?!, csillant fel a szeme (véletlenül nem), esetleg rám dőlt valamikor a könyvespolc, mire mondtam, rám, de farakás volt, azóta vagyok ilyen, ám mégis volna egy használható ötletem, egyszer megfogtam egy könyvtár szakos lány fenekét, és megkérdeztem: betűzzem?, igen, írnék inkább a nőkről. (Helyesbítés: versmondó lány volt.)

– Ugye, te is észrevetted, G.? – zártam mondókámat arról, hogy a legjobb történetek nőkről szólnak, persze itt egyet se mesélhetek el, de a könyv mint nő, vagy a nő mint könyv munkacímmel megközelíthetem a témát, aztán meg a szövegnek is van teste, a rossznak is, de csak ingatta a fejét, mire megígértem, jó, jó, nem írok le olyan mondatokat, hogy tegnap gyorsan átnyálaztam egy könyvet, vagy ha mégis, majd kihúzza, a következő számba pedig valaki írhat a férfiakról, lássa be, színesíteni kell a *Könyvjelző*t, mondtam, hát itt minden írás a könyvekről szól, ugye te is észrevetted, G.? Bólogatott, hogy észre, és felhagyott végre a gyanúsítgatással.

~~Tegnap gyorsan átnyálaztam egy könyvet. Tegnap vettem két könyvet stb.~~ :–)

Fontold meg, mielőtt kézbe veszel egy nőt – írja egy író a könyvekről –, mert lelked figyelmét adod neki egy időre, s ez nagyon sok, mert az élet rövid, és lelked csak a tiéd. S mert a nő oly sok, mint a vízcsepp a tengerben, válogass gondosan a könyvek közt. Egy másik meg azt írja, részben őt idézve, azt hiszem, hogy az életben feltartóztathatatlanul közelít felénk mindaz, aminek el kell érnie bennünket, legyen férfi, nő, vagy könyv. Vannak könyvek, melyek megváltoztatják életünket, másképp nézzük utánuk a világot, aki egyet is talál, boldogabbnak mondhatja magát. Az életben nem történnek nagy dolgok, ezért kell olvasni, akár állva is.

Persze, ha hagynak a nők. Egy történetet azért mégis elmesélnék, „piros kis húsbarlang a szád...", súgtam a fülébe XY versét, i... (az utolsó szóig piros ceruzával kihúzva)

Holop Zsolt

ÚJ KÖNYVEINK

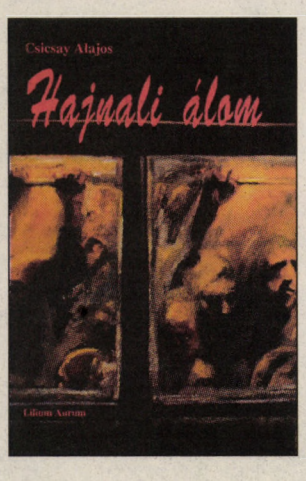

Csicsay Alajos
Hajnali álom
Lilium Aurum

A szerző újabb novellái hitelesen rajzolják meg a megalázott emberek lelkivilágát, pontosabban küzdelmeiket az önhibájukon kívül rájuk zúduló sérelmek ellen. Nem válaszok az élet problémáira, inkább olyan groteszk helyzetek, melyek több irányban is elindítják az olvasó gondolatait és képzeletét.

Fűzve, 208 old., 12,5x18,5 cm

bolti ár: 159 Sk **kedvezménnyel: 149 Sk**

Dénes György
Vaskabóca
Lilium Aurum

A természetet, az évszakokat, az állatokat, a gyermekkort és a szülőföldet, különösen a csodaszép gömöri tájat játékossá varázsló Dénes György-gyermekversek mostani válogatása a legismertebbeket adja közre. A nyolcvanéves költő verseskötetéhez unokája, Matrka Simon készített illusztrációkat.

Kötve, 128 old., 15,8x21,6 cm

bolti ár: 169 Sk **kedvezménnyel: 159 Sk**

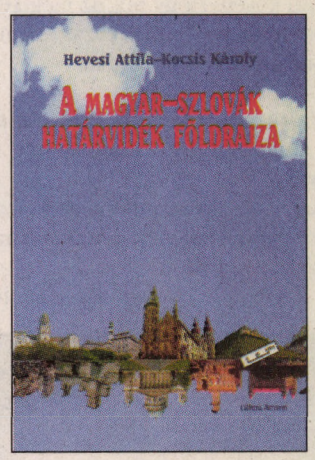

Hevesi Attila – Kocsis Károly
A magyar–szlovák határvidék földrajza
Lilium Aurum

A kiegészítő földrajzkönyvként is hasznos, gyönyörű, színes album az etnikai határ övezetében mutatja be a régió természeti és társadalmi-gazdasági arculatát, naprakész adatokkal. A kötet mintegy megelőlegezi az egyesült Európát, egységében vizsgálja és értékeli a Morva és a Tisza közét.

Kötve, 208 old., 21,2x30,5 cm

bolti ár: 491 Sk **kedvezménnyel: 480 Sk**

Keleten a helyzet...

A Lajtától keletre is van élet

Pozsonynak mindig is kiemelt helye volt a mindenkori Magyarország települései közt: mint az ország nyugati kapuja – Dévénnyel együtt – fontos stratégiai szereppel bírt, Mátyás király idejében európai hírű egyetem működött itt, később koronázó várossá lépett elő, majd Mária Terézia uralkodása alatt a császárváros „árnyékában" maga is főúri paloták tucatjával szépült és több országos hivatalnak adott otthont. Mint azt Ozogány Ernő *Lajtától keletre* című könyve is demonstrálja, Pozsonynak és a város szülötteinek a reneszánsztól kezdve kiemelkedő szerepe volt – sok más tudományág mellett – a természettudományok magas szintű művelésében. Számos olyan tudós született, tanult vagy épp dolgozott itt, aki jelentős felfedezésekkel gazdagította az országot és a világot is. Nekik, ezeknek az ismert és kevésbé számon tartott tudósoknak és alma matereiknek, valamint a város műszaki haladás területén elért eredményeinek állít emléket a könyv.

Figyelemmel kíséri Pozsony fejlődését, nagyvárossá alakulását, egy újabb fejezetben pedig ismerteti a városnak a tudományos és műszaki haladásban betöltött szerepét a 19. századig. Dióhéjban bemutatja a tiszavirág-életű Academia Istropolitanát és tanárait, az itteni iskolák közül olvashatunk még a Pozsonyi Akadémiáról, a Pozsonyi Főreáliskoláról, valamint az ugyancsak rövid ideig működő, 1919-ben feloszlatott, majd Magyarországon újjáéledő Erzsébet Tudományegyetemről, a mai Comenius Egyetem „elődjéről". Az alma materekről szóló rész a Pozsonyhoz kötődő/köthető nagy elmék „arcképcsarnoka" is egyben, hiszen több mint két tucat hajdanvolt pozsonyi diák és tanár, későbbi neves tudós részletes (találmányaikról, eredményeikről számot adó, esetenként arcképes) pályaképét tartalmazza. A nagy nevek (Bél Mátyás, Ortvay Tivadar, Kempelen Farkas, Rómer Flóris, Lénárd Fülöp – az utolsó három Pozsony szülöttje) mellett a nem kevésbé jelentős, de talán kevésbé ismert személyiségek, mint például a pozsonyi Chudy József (az első magyar opera szerzője), Rónay Jácint (aki bencés szerzetes volta ellenére a darwinizmus élharcosává vált), Kanka Károly (a kiváló pozsonyi szemész) vagy Láng László (a világhírű Láng Gépgyár alapítója, aki szintén itt született) életútját is bemutatja a könyv.

A szerző külön fejezetet szentel a város legjelentősebb vállalatainak (olvashatunk például az 1868-ban alapított paszománygyárról, amely arany-, aranyozott ezüst- és ezüstfonalakat gyártott, és a maga fénykorában a honvédelmi, pénzügyi és közlekedésügyi minisztérium kizárólagos szállítója volt), valamint az Alfred Nobel által 1873-ban alapított dinamitgyárról; van itt egy-egy összefoglaló a telefonnak, a villamosnak és a trolibusznak pozsonyi bemutatkozásáról, az ország első nyilvános (ló)vasútjáról (1840-ben gördült ki az első kocsi a pozsonyi végállomásáról, mely ma eredeti szépségében, felújítva áll a Steinsörgyárral szemben), valamint a világ első „nemzetközi" villamosjáratáról, amely Pozsony és Bécs között 1914-től szállította (kisebb-nagyobb „technikai" szünettel egészen 1938-ig) a szomszédolni vágyókat.

A szerző három – magyar, német és szlovák – nyelvű primer forrásból, köztük számos nehezen hozzáférhetőből (korabeli folyóiratok, iskolai évkönyvek, a különböző egyesületek közlönyei stb.) dolgozott. Külön dicséretre méltó és egyedülálló a Pozsonyi Orvos- és Természettudományi Egyesület tagjait, egész pontosan az ő különböző fórumokban megjelent publikációikat, előadásaik szövegét összegző rész, amely szorgos gyűjtőmunka eredménye (olyan „gyöngyszemekre" bukkanni benne, mint Bozóky Endrének, a Pozsonyi Főreáliskola tanárának *A világháború tanulságainak felhasználása mennyiség-természettani tanításunkban* című tanulmánya). Az írott szót az itt bemutatott iskolákról, gyárakról készült képeslapok, valamint a felsorakoztatott tudósok, feltalálók, tanáremberek arcképei egészítik ki. Bár Ozogány *A tudománytörténet nagyjairól napjainkban elnevezett pozsonyi utcák* című fejezetben az említett utcákat a Pozsony turisztikai térképén feltüntetett elérhetőség (koordináták) kíséretében mutatja be, térképet sajnos nem mellékel.

Ozogány Ernő – mint azt az Előszóban is írja – fontosnak tartja a múlt hiteles ábrázolását, elsősorban azt, hogy „...a magyar – különösen a szlovákiai magyar – olvasó jogos öntudattal és megalapozott tényeken nyugvó tudással szállhasson szembe a tájainkon úton-útfélen hangoztatott délibábos látomással, miszerint e városban (Pozsonyban – B. M. Á.) alkotók valamennyien a jelenlegi többségi lakossághoz tartozók voltak..." (6.) Sajnos, valóban szükség van az ilyen jellegű „felvilágosításra", hiszen Matej Bel Funtík vagy Štefan Anián Jedlík nevét hallva, látva az első (megrázó) benyomás után tudatosul csak bennünk, hogy valóban Bél Mátyásról, illetve Jedlik Ányosról van szó. Ozogány azonban – a többségi nemzethez hasonlóan – maga is ebbe a „hibába" esik, amikor a könyv címéül szolgáló mondás szerzőjeként Metternich Kelement jelöli meg (5.), aki ezt, ismerve a magyarok iránt érzett ellenszenvét, bizonyára rosszneven venné. Ozogány Ernő könyve azonban, tekintettel a választott téma alapos feldolgozására és meggyőző „tálalására", még a kételkedő kancellárt is bizonyára meggyőzné arról, hogy a Lajtától keletre igenis születtek – s bízzunk benne, hogy születnek is – nagy elmék és korszakalkotó találmányok. *(Madách-Posonium, Pozsony 2002)*

B. Mánya Ágnes

ÚJ KÖNYVEINK

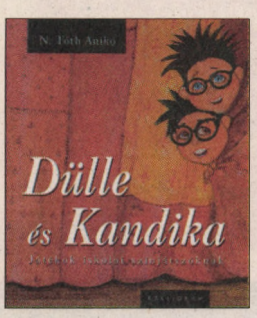

N. Tóth Anikó
Dülle és Kandika
Kalligram

A kötet hat mesés kalandot tartalmaz (az illusztrátor Balázsy Géza, a dalszövegeket Béres Gábor zenésítette meg). A könyv nemcsak színjátszó gyermekek számára szórakoztató és lebilincselő forgatókönyv, mesés élmények tárháza kicsiknek és nagyoknak.
Fűzve, 128 old., 17x20,5 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 149 Sk

Vajkai Miklós
Dögölj meg időben!
Nap Kiadó

Az ismert prózaíró újabb kisregénye. Bár a Kis-Kárpátok ölelte helyszínek (Pressvár, Végzárd), a kor (1968) és a szereplők (K. Steinglin, Borbíró Éva) látszólag egyértelmű történetolvasást kínálnak, „legalább féltucatnyi különböző típusú énünk menetel párhuzamosan az alászállás mezsgyéin."
Fűzve, 124 old., 10x18,3 cm
bolti ár: 159 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

Mégse fáj szívünk

„Ez a könyv háló. Arra szolgál, hogy gyanútlanokat megfogjon."

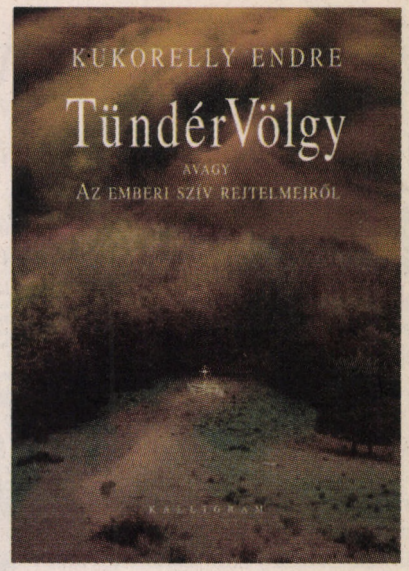

Kukorelly Endre új kötetének címe Vörösmarty elbeszélő költeményének címére utal/játszik rá (egyetlen nagybetű jelez pici, mégis sokat sejtető elmozdulást), amit még az egyik mottóval is megerősít/kibillent. Tündérvölgy az a hely, ahol élet-halál küzdelem (és némi lángképzelődés) árán a *hősök* elérik a boldogságot, az érzelmi ki/beteljesülést. (Vagy mégsem.) A könyv az alcím szerint az emberi szív rejtelmeibe vezet, (vad)regényes kalandot ígér. A félreértés elkerülése végett a lelkiismeretes szerző nem feledkezik el a műfaj-meghatározásról sem: hangsúlyozottan regényt (méghozzá alighanem nagyregényt, lásd a 376 oldalnyi terjedelmet) tesz az olvasó elé. Aki gyanútlanul belép.

Hálóba lép.

Mert kényelmes lenne mondjuk önéletrajzi indíttatású szövegként olvasni. Vagy egy kicsit családtörténetként. Az apa (lehetséges) történeteként (ez amúgy is már-már általános jelenség az utóbbi időben a magyar irodalomban). Emlékezésfolyamatként. Emlékezésfolyamként, amit az elbeszélés két partja közé lehet terelni, hogy valamiféle történetté álljon össze. Ám a(z önéletrajzot, családtörténetet el)beszélő hang folyton és tudatosan bizonytalanságban tartja az olvasót: *nem emlékszik vissza rendesen,* vagy inkább *kitalálja a részleteket, hogy legyen mire visszaemlékeznie. Mert egyszerre több történet van.* Vagyis éppen ellenkezőleg: *egy történet van, ugyanaz, alig alakuló történet, tele üres helyekkel.* Mégis mire jó ez a vacakolás? Arra, hogy ne dőlhessünk hátra kényelmesen a karosszékben: itt nem lesz biztonságosan csordogáló sztori *nyugodt és egyenletes tónusban.* Itt bizony dolgozni kell, szakadatlanul figyelni, gondolkozni, kombinálni. Továbbgondolni/érezni. S így máris nem az a legfontosabb, hogy eldöntsük, mi volt (történt) igazán, a valóságban, valósan stb.

Hanem például a gondolatok/érzések/álmok/élmények elrendezésére tett kísérlet tettenérése. Elindul valami, összeáll, mégis *csúszkál ide-oda* vagy éppen *vidáman pereg széjjel.* Holott egy tudatosan és precízen megépített szerkezet igyekszik összetartani: kilenc, nagyjából azonos, címmel is jelölt fejezet, melynek mindegyike kilenc számozott szövegrészből áll. (A misztikus kilences szám, ha hihetünk a borító ajánlószövegének, visszatér az íródás éveinek számában is). A fejezeteket egy vissza-visszatérő évszámsor vezeti be (a növekvő évszámok között is van egyfajta matematikai rendszer) kiemelt évvel és címszóval (tájékozódási/elbizonytalanodási pontok), valamint egy-egy hangulatfestő/vezető versszöveg. Lehetne időrend is akár, még sincs. Mert az emlékezés és fikcionálás nem rendszerezhető (erőszakolható lehetne talán, ám értelmetlen erőlködés). Éppen ezért van (szövegdarab, szövegvariáció), ami többször is elő/visszajön. Esemény, látvány, szívrejtelem. Korábbi (nem csak e regénybeli) szöveg. Önidézet, alighanem.

A nyelv természetéből adódóan is.

Dolgozik a nyelv. A *kétféle nyelvhasználat.* Az egyik az otthonos, a bejáratott(nak hitt), a benti. Amivel mégis van egy kis baj: *némaságra szorít.* Nem beszélőd(het)nek meg a megbeszélendő dolgok. Így egy csomó minden nincs is. *Nincs róla szó és nincs, ha beszélsz róla, azzal állítod elő.* Hát inkább ne legyen. A másik, a kinti. Idegenül cseng. Szétcsúsznak a jelentések. Az alakok (szereplők, hősök...) évekig nem beszélnek, nem beszélgetnek egymással. Vagyis *megvan a nyelv, de nincs használva.*

Voltaképpen ezért születik a regényszöveg.

Alakulása közben föléje hajol a szerző. Vizsgálgatja. Megszólítja (mint gyakran önmagát is). Beszél elbeszélői hangon a regény fejleményeiről. Eltolja magától, messzebbről nézegeti. (Ez a sokat emlegetett ironikus távolságtartás...) Az írói bíbelődést is leleplezi: *Én döntök, ki váljon szereplővé, milyen hangon, és miféle szörnyűségek tartozzanak hozzá. Csak nem mindenről én magam?... Ez itt mindenképp a szokásosnál higgadtabb elbeszélés kíván lenni...* Az énképződést is érinti közben: *Néhány tovább már nem alakuló, rendes vagy nem rendes magyar nyelvű mondat, ennyi látszik, ebből látszik, hogy van az Én.* (Ezekért a jellegzetesen és utánozhatatlanul szerkesztett mondatokért valóban nagyon megéri kézbe venni a *TündérVölgy*et. Sajátos szellemi kalandot okoznak.)

Valami konkrétabbat? Család, gyerekkori vakációk, katonaság. Utazgatás. Szovjetunió. Németország. Nők. Kert, utcák, tárgyak. Könyvek. Komcsizás. Huszadik század. Főleg a második fele. Szabadság. Szeretet. Családi boldogság. Elmúlás. Halál. A la Kukorelly.

Ajánlásnak még? Van egy regény. *TündérVölgy* a címe. Könnyen olvasható (a bekezdések közötti hézagok – *tele üres helyekkel* – teszik szellőssé. Sok a rövidre zárt mondat. Szó.) Nehéz letenni. Nehéz könyv. *Az olyan milyen.* Olvasni való. Kellő olvasnivaló. *(Kalligram, Pozsony 2003)*

N. Tóth Anikó

A Kalligram Könyvkiadó rendkívüli ajánlata

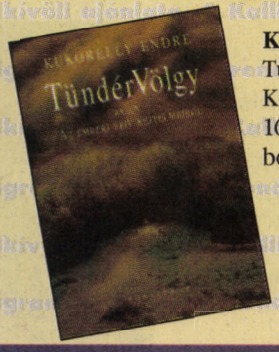

Kukorelly Endre
TündérVölgy
Kötve, 376 old.,
16,5x22,4 cm
bolti ár: 310 Sk

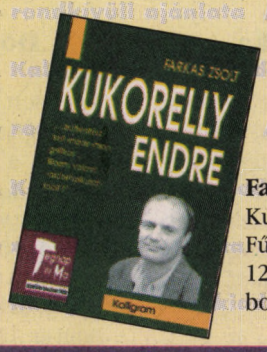

Farkas Zsolt
Kukorelly Endre
Fűzve, 224 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 190 Sk

Egyet fizet, kettőt kap! Azaz: kedvezménnyel vásárolhatja meg a regényt, s ajándékba kapja hozzá a szerzőről szóló monográfiát!

A két könyv most együtt csak **289 Sk**

Cselényi László olvasónaplója

Egy sorozatról, útközben

Tegnap és Ma – a Kalligram kortárs magyar írói

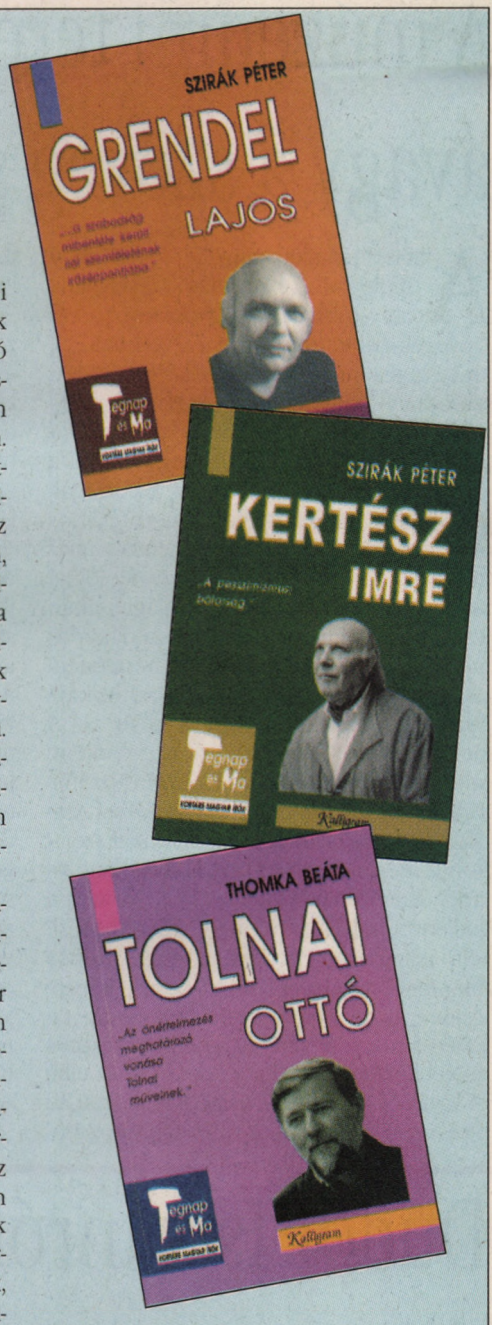

Népszerű *Könyvjelző*nk két utóbbi száma is tudtára adta a Nyájas Olvasónak, hogy kedvezményes áron kapható az ismert kismonográfia-sorozat több kötete, mi több, aki legalább öt kiadványt utánrendel, az fél áron kaphatja meg a hirdetett könyveket, korlátlan mennyiségben. Lévén, hogy a Kalligram-könyvek, így e sorozat is, elég borsos áron kaphatók, magam is így pótoltam hiányzó címeimet, s próbálok levonni bizonyos következtetéseket az egész vállalkozást illetően. Kezdjük a pozitívumaival!

A jelenlegi nehéz helyzetben ugyan megritkultak az összmagyar könyvpiacon a hasonló sorozatok. A hajdani népszerű Arcok és Vallomások, a Kortársaink, a Szemtől Szemben vagy az Írók Világa nagyrészt elhaltak, s ha jött is helyükre valami, az ma már korántsem olyan közismert tény, mint hajdan. Ezt az űrt igyekszik pótolni immár egy évtizede (az első kötet, a sorozatszerkesztő Szegedy-Maszák Mihály Ottlik-monográfiája 1994-ben jelent meg) a Kalligram Kiadó, s ha jól számolom, tíz év alatt huszonöt kötetet jelentetett meg. Ez bizony tiszteletre méltó teljesítmény, főként ha arra gondolunk, hogy a monográfiák „hősei" kimondottan csak a legújabb magyar literatúra alkotói. Legidősebb közülük épp az 1912-ben született Ottlik Géza, a legfiatalabb pedig az 1964-ben született, ám korán elhunyt Talamon Alfonz. Ha mindezt meggondoljuk, akkor valóban örülnünk kell, hisz kortárs magyar írókról van szó, ahogy a címlapok hirdetik, s a kortárs írókra, köztudott, mostanság nehéz idők járnak.

Arra most se időnk, se terünk, hogy az egyes kiadványok minőségét pásztázzuk, legföljebb szerzőik súlyáról következtethetünk az írások minőségére, hisz nem kétséges, hogy Szegedy-Maszák, Thomka Beáta, Balassa Péter vagy Kulcsár Szabó Ernő a mai magyar irodalomtörténészek legelső vonalába tartoznak, ellentétben a többiekkel, idősebbekkel és fiatalabbakkal, noha ez utóbbiak között is akadnak már olyan felfigyeltető nevek, mint Farkas Zsolt, Keresztury Tibor vagy Szirák Péter (bár az ő Grendel-monográfiája nem tartozik a sorozat élvonalába, ellentétben a Kertész Imréről szóló kötetével).

Nagyobb gondjaink vannak a sorozat protagonistáit illetően. Nem azért, mintha az itt szereplő huszonöt író nem tartozna a kortárs magyar irodalom élvonalába. Ez alól legföljebb Talamon Alfonz a kivétel, aki korai halála s épp a Kalligram körüli csapat mértéktelen kanonizálási kísérletei ellenére sem tartozik, meggyőződésünk szerint, az Ottlik – Mészöly – Nagy László – Kertész – Tőzsér – Bodor – Nádas – Esterházy élvonalba, ahogy szerzője, Németh Zoltán sem. S a probléma éppen itt van. Abban, hogy ha Ottlik ott van a sorozatban, Weöres, Mándy vagy Szentkuthy miért nincs ott; ha Nagy László ott van, Juhász Ferenc miért nincs; s ha Grendel ott van, Tandori miért nincs stb. S végül is: hát milyen szekértábor szerint kanonizál a Kalligram, vagy Szegedy-Maszák? (Egy alkalommal Grendel azzal érvelt a hiányzók igazolására, hogy Szegedy-Maszák úgymond nem hagy belepofázni a dolgaiba. Egy telefonos magánbeszélgetés alkalmával viszont a Kalligram igazgatója arról világosított fel, hogy ez egyáltalán nem Szegedy-Maszák asztala, hanem az övé, Szigeti Lászlóé.)

Tehát: az egyik szempont az urbánus tábor, az Újhold köre. Ottlik – Mészöly – Pilinszky. De hol a már említett Mándy s Nemes Nagy Ágnes?! S ha az Újhold, akkor hogy fér ide Sütő, Csoóri, Kányádi? Ám még mindig nem ez a fő gond, hisz természetes, hogy főként a fiatalabbaknál az elválasztó vonalak elmosódnak. Hisz Oravecz, Tolnai vagy Tőzsér legalább olyan urbánusok, mint népiek. A nagyobb baj az avantgárd szinte ordító és semmiképpen sem véletlen teljes (!) hiánya. Mondhatják persze, hogy Petőcz meg Tolnai meg Esterházy. Igen, ezek valóban avantgardisták, vagy legalábbis azok voltak, avantgardistaként kezdték (legtöbbjük a Magyar Műhelynél), ám mára már ugyanúgy jártak a kezdeteikkel, mint Illyés, Déry, Zelk Zoltán, Vas István a Kassák-iskolával; szembefordultak a mesterrel, s csak kései memoárjaikban dicsekedtek fényes indulásukkal, és krokodilkönnyeket hullattak, sajnálkozván, hogy elárulták a Mestert.

Hogy itt, mármint a Kalligram-sorozat esetében tudatos eljárásról van szó, azt nem retorikával akarom bizonyítani, hanem tényekkel. S a tények, ugye, amint az közismert, makacs dolgok. Történetesen ugyanis épp az idei könyvhét alkalmából jelent meg egy újabb monográfia-sorozat, Az aktuális avantgárd néven. Ez ugyancsak kortárs magyar írók monográfiáit ígéri, ám ha végigtekintünk a címlistán, s összehasonlítjuk azt a *Tegnap és Ma* listájával, megdöbbenünk: egyetlen közös pont nem találtatik közöttük. Nincs helyünk az újabb sorozat teljes listájának felsorolására, csak néhány címet ugratunk ki jellemzésképpen, ám így is világos lesz, legalábbis a tájékozottabbak előtt, hogy miről van szó, s hogy mennyire tart tovább is az irgalmatlan szekértábor-háború nemcsak a mai magyar politikában, hanem a mai magyar irodalomban is.

Íme, néhány kiemelt cím Az aktuális avantgárd listájáról: Erdély Miklós, Bakucz József, Baránszky László, Kibédi Varga Áron (a Kalligram házi szerzője!), Vitéz György, Nagy Pál, Papp Tibor, Ladik Katalin, Zalán Tibor. Minthogy ezúttal a *Tegnap és Má*ról van szó, e tükörben csak ezt kívántuk bemutatni. Hogy mennyire torz e tükör, minden látszat ellenére. S hogy kiadó és sorozatszerkesztő legalább útközben elgondolkodhatnának a további teendőkön.

Cselényi László

A múzeumi teremőr, avagy a szöveg szívhangjai

A hermeneutika mint filológiai vagy teológiai (exegetika) diszciplína az „írásban áthagyományozódott szövegek értelmezésének tana"-ként (163.), művészeteként alakult ki az ókorban. A XX. századra viszont kitágulnak a határai, mégpedig a (lét)filozófia irányába, s főként Heideggernek köszönhető, hogy ezáltal a megértés a létbölcselet egyik kulcsfogalmává válik. A kezdetben interpretációs módszerként művelt hermeneutika már nemcsak az irodalmi, jogi vagy teológiai kérdések tisztázásában, megvilágításában lesz érdekelt, hanem a létre irányuló kérdés megértő artikulálásában is. A hermeneutika fejlődésének ehhez a szakaszához kapcsolódik Fehér M. István könyve is. A Heidegger és Gadamer értelmezőjeként-monográfusaként ismert magyar filozófiatörténész legújabb munkájában József Attila esztétikai írásainak hermeneutikai szempontú megvilágítását végzi el. Elsőként röviden ismerteti a hermeneutika, s főként a gadameri filozófiai hermeneutika alaptéziseit, jellegzetes problémaköreit, különös tekintettel a művészetről alkotott elképzelésekre, a további fejezetekben pedig rámutat a magyar költő és a német filozófus művei közt tapasztalható egyező és az eltérő vonásokra, illetve értelmezi is azokat. Az utolsó két fejezetben a filozófiai és az irodalmi szöveg státusa, nyelvisége közti különbségeket tárgyalja.

Ahogy a könyvének motivációit, keletkezéstörténeti vonatkozásait tárgyaló bevezetőben bejelenti, műve olyan párbeszédkísérlet, melyben József Attila Gadamer és Heidegger egyenrangú beszélgetőpartnerének bizonyul, ami azt jelenti, hogy a dialogikus viszonyba állított szövegek kölcsönösen világítják meg egymást. Fehér M. felettébb óvatosan és árnyaltan fogalmaz a hatás kérdésében, nem arra törekszik, hogy bármi ilyet is bizonyítson, inkább a közös vagy hasonló gondolkodásmóddal, beállítottsággal, az elsajátított bölcseleti tradíció átfedéseivel magyarázza az egyezéseket, gondolati analógiákat. Alapvetően tehát szövegekből indul ki, párhuzamos szöveghelyekre, közös kapcsolódási pontokra mutat rá, szembesíti-értelmezi azokat; nem merészkedik a közvetlen hatás körülményeit firtató kutatás ingoványos területére, a spekulatív értelmezések helyett inkább filológiai és filozófiai szempontból egyaránt alapos, magas színvonalú szoros olvasatokat nyújt. (Egy helyen ezt olvassuk: „Ha a szöveget nagyon közelről követjük..., a korai Heidegger felfogása irányába mutató »szívhangféleségeket« is kihallhatunk." 70.) Mint írja, József Attila egy-egy töredéke a hermeneutikai gondolatkör „egyes elemeit megelőlegezi, annak irányába mutat, vele harmonizál vagy kényszeredettség nélkül illeszkedik hozzá, vagy valamilyen más értelemben párhuzamba, összefüggésbe állítható vele." (90.) Heidegger és József Attila írásait olvasva azt tapasztaljuk,

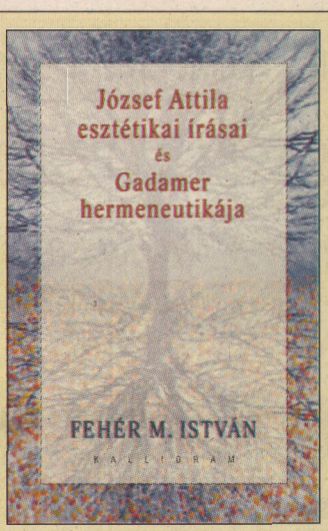

Fehér M. István
József Attila esztétikai írásai és Gadamer hermeneutikája
Kalligram

A szerző tanulmánykötetében a hermeneutikai művészetfelfogás felől közelít József Attila esztétikai feljegyzéseihez. Az elemzés azt igyekszik bizonyítani, hogy József Attila – Gadamerhez hasonlóan – az esztétika meghaladására törekszik írásaiban.

Fűzve, 216 old., 12x18 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel: 169 Sk

Dúdor Istvánról József Attila révén

A bemutatott könyvről több szempontból lehetne beszélni. Lessing *Laokoón*ja óta a legkézenfekvőbb az lenne, hogy megnéznénk a kötetben szereplő rajzok és versrészletek kapcsolatát. Azaz megállapítanánk képiség és szöveg egymást erősítő, vagy egymást gyengítő viszonyát. Vagy pedig keressük a rajzok és a versek hátterében meghúzódó közöset.

Ez pedig lehetne Dúdor István és József Attila olyan azonos élettapasztalata, amely világszemléleti kérdésfeltevéseket tételez. Nos nézzük, hol találhatunk ilyet!

Túlnyúlva a köteten, ilyen fogódzót József Attila *Szabad ötletek jegyzéké*ben találunk: „...a verseim nem én vagyok: az vagyok, amit itt írok..." – „... nincs igazság, még ez sem az..." – „... és nem vagyok, csak mások látnak..." Vagyis problematizálódik az *igazság* és a *létezés* ténye. Képzőművész és költő egyaránt felteszi a legalapvetőbb kérdéseket: valóban nincs igazság?; magunkról sem?; a szemléletben létezünk csak? Akkor pedig mi is megfogalmazhatunk két, egymásnak ellentmondó premisszát: 1. A kötetben a rajzok csak az igazság látszatai. 2. A versek által láttatott rajzok válnak igazsággá. Ebből aztán az a konzekvencia következik, hogy elkerülhetetlenül a szöveg és a rajz egységét kell szemrevételeznünk.

Segítségért pedig forduljunk a két legkompetensebb szerzőhöz, Kondor Bélához és William Blake-hez. Kondor Béla *Boldogságtöredék* című kötete *Mr. Blake* című versének végén ezt olvashatjuk:

„... Blake úr egy baltával kezeügyében az Úristennel mosolyog össze épp. Igy a fekete
sziklából ólompor, átok és ördögfajzatok.

De akkor az Úr megtiltotta a léha beszédet."

(Zárójelben jegyzem meg, hogy Kondornál a vershez egy ugyanolyan kacskaringóvonal társul, mint amilyet Laurence Sterne *Tristram Shandy*jében Toby bácsi kanyarít a levegőbe akkor, amikor nem találja a szavakat egy lelkiállapota kifejezésére.) Maga a Kondor-vers azonban a XX. század egyik filozófiai alaptémáját pendíti meg: mi a nyelv szerepe a világértelmezés során? Kondor szerint az Úr megtiltotta a „léha beszédet", de ugyanilyen vehemensen támadta Otto Weininger a „csacsogást", Heidegger a „fecsegést", azaz a nyelv lételfedő lehetőségét. A konzekvenciát aztán Wittgenstein vonja le, aki szerint „amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell".

Maga Blake pedig a *Menny és Pokol Házassága* című poémájában „A Pokol Közmondásai" között ilyeneket ír: „Igazságot nem lehet mondani úgy, hogy megértsék és mégse higgyék el." – „Minden, amit el lehet mondani: egy kép az igazságról." Vagyis egyrészt az igazság meglétét a hithez köti, másrészt pedig a teljes igazságot a képiség révén kiragadja az időből, és az örök pillanatba zárja.

Mivel a hit eltéphetetlenül Istenhez kötődik, nézzük, mit mond *Az isteni ábrázat*ban:

hogy „nem csupán a kérdések hasonló jellegűek, mindkettőjük válasza is ugyanabba az irányba mutat" (76.), olykor pedig a költő egyes gondolatai nem csupán egybevágnak azzal, amit Gadamer állít, hanem azt más oldalról világítják meg – kiegészítik, gazdagítják (188.) Az analógiák és eltérések kibontását helyenként fiktív szólamok kísérik, ami Fehér M. István kommentárjának párbeszédjellegéről, a reflektált együtt-olvasás dialogikus természetéről árulkodik: „ezt az állítást Heidegger kitörő örömmel fogadhatta volna" (81.), „Gadamer nemcsak egyetértett volna azzal, hogy" (18.), „Heideggernek sem esett volna nehezére elismerni" (109.), „s akkor a válasz valahogy így fejeződne be." (103.)

A filozófiai hermeneutika kérdésirányai és a műalkotások befogadásának, interpretációjának tapasztalatai sok közös vonást mutatnak, egyfajta „benső párhuzam" (146.) fedezhető fel közöttük, sőt, a filozófiai hermeneutika egész horizontja „a művészet előzetes megértésének köszönhetően formálódott ki, lett azzá, ami." (149.) Ez lehet az oka annak is, hogy amit a filozófia nyelvén a megértés természetéről Gadamer megfogalmazott, azt József Attila az alkotás, *a poieszisz* szintjén „élte meg", s adott róla számot bölcseleti érdekeltségű esztétikai töredékeiben. Fehér M. az előzetes megértés, a benső szó, a művészet játékfogalmának újraértelmezésében, a pszichologizmus elutasításában és az esztétika alapjainak bírálatában látja József Attila gondolatainak legmarkánsabb hermeneutikai vonásait. Minden hasonlóság ellenére azonban a nyelviség tekintetében alapvető különbség van filozófia és irodalom között. Az irodalmi műalkotás nyelve a hangalak és a jelentés (értelem) harmóniáját valósítja meg, miközben fokozottan igyekszik kiaknázni a nyelv érzékiesztétikai adottságait. Egy költemény értelme adekvát módon nem fordítható le, „tartalma" nem mondható ki és nem fogalmazható újra, tovább nem tömöríthető, nem kivonatolható; egyedi, megbonthatatlan egységet képez. Ebből származik az irodalomtörténet mindenkori gyötrelme is, mivel nyelve szükségképpen „lemarad a műalkotás ama tökéletes és meghaladhatatlan beszéde mögött." (170.) Az irodalomtörténet szolgálatába állított interpretáció csupán a művek történeti hozzáférésének változásait, a koronként változó olvasatok alakulását képes követni és nyelvileg adekvát módon artikulálni. A filozófiai szöveg nyelviség tekintetében inkább az irodalmi kommentárok nyelvéhez áll közelebb. A szerző szerint *„a filozófiának mint olyannak nincs nyelve,* mely megfelelő volna saját megbízatásához" (181.), kizárólag a fogalom közegében mozog, aminek viszont nincs adekvát nyelvi formája, ezért a filozófus újra és újra kénytelen nekigyürkőzni, hogy kimondja azt, amit tud (vagy tudni vél). A filozófia ily módon lezárhatatlan, szüntelenül zajló folyamat – természetét tekintve dialógus, egy végtelenbe tartó, nyitott beszélgetés, mely mindig polemikus: „A filozófusok egymást bírálva, egymás fogalmait korrigálva fejtik ki gondolataikat." (203.) Míg a műalkotás nyelve meghaladhatatlan és egyedülálló, a bölcselet regisztere mindig önmaga meghaladásán, túllépésén munkálkodik. (168.) A filozófiai kommentár elsőrendű funkciója ebből eredően az, hogy „a dolgot" jutassa szóhoz, s ennek érdekében önmagát szét kell törnie, fel kell számolnia – a megért(etet)és végett feleslegessé kell válnia: „Az értelmező beszéd ezért nem *szöveg,* hanem a *szöveg szolgálója"* – mondja Gadamer. (210.) Az értelmező, Heidegger frappáns hasonlatát kölcsönvéve, egy múzeumi teremőrhöz hasonlítható, akinek a feladata arra ügyelni, hogy az ablakokon a függönyök „megfelelő módon legyenek szét-, illetve összehúzva", hogy a „hagyomány csekély számú nagy műve a véletlenszerűen betévedő látogatók számára valamennyire is tisztességes megvilágításban részesüljön." (211.) Ha ezt megtette, diszkréten a háttérbe kell húzódnia.

Befejezésként e sorok írója sem tesz másként, mint a József Attilát olvasó Fehér M. István, amikor önkényesen kiemel az ismertetett könyvből olyan gondolatokat, amelyek a legjobban megszólították (vállalva ezzel az *érintettség* hermeneutikai elvét), s amelyek talán felkeltik az érdeklődést a kötet iránt – mert hisz ahogy a szerző is írja, az „elméleti produktum is rászorul a jobbfajta PR-ra." (20.): „A képzés, művelődés nem valami másnak a kedvéért, hanem nagyon is önmaga kedvéért történik" (67.); „Az olvasás nem puszta passzivitás (...), egyfajta reprodukció és interpretáció" (160.); „megértő módon vagyok" (117.); „A vers nem más, mint »olyan nyelv, amely nem csupán jelent valamit, hanem *az,* amit jelent.«" (167.); „A hagyomány csak akkor lesz a »miénk«, ha a tanultakat, a hagyomány szavát (...) »saját szavainkkal« adjuk vissza." (194.) Ahhoz, hogy a kontextusukból kiragadott anonim szövegforgácsok megtalálhassák a helyüket, hogy értelmes alakzatokká álljanak össze, már olvasói erőfeszítés igényeltetik. Nem kell azonban aggódni, Fehér M. személyében avatott teremőrre lelünk. *(Kalligram, Pozsony 2003)*

Benyovszky Krisztián

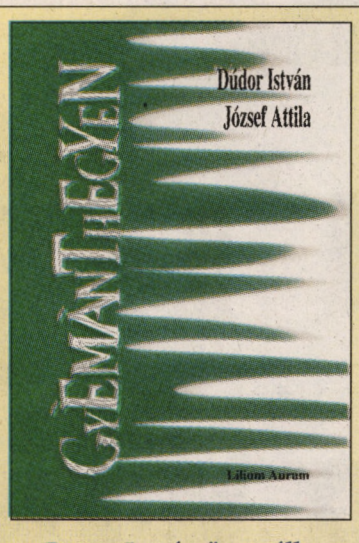

Bettes István összeáll.
Gyémánthegyen
Lilium Aurum
Dúdor Istvánnak a lekéri elmegyógyintézetben 1984-ben készült 50 rajza, 50 József Attila-versrészlettel. Bettes István és Kulcsár Ferenc utószavával.
Kötve, 112 old., 10,5x15,5 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 144 Sk**

„...Zsidó? Török? Pogány? Szeresd
Az ember-alakot!
Hol Béke s Irgalom lakik,
Az Isten lakik ott."

Vagyis az „ember-alakokban" megjelenő istenség hozza elénkbe az igazságot. Nézzük csak Dúdor „ember-alakjait"! Amelyekből bizony kisüt a Blake által is megfogalmazott borzalmas felismerés, mely szerint *nincs irgalom a másságnak.* Ha pedig nincs irgalom, nincs Isten, és nincs igazság. És itt nem csak arról van szó, hogy mások irgalmaznak-e nekünk, hanem főként arról, hogy irgalmasak tudunk-e lenni önmagunkkal szemben?

Visszatérve József Attila fentebb idézett mondattöredékeire, erősebben jelentkezik a döbbenet, hogy akiket nem kísér irgalom, azokat a többiek nem látják teljes valójukban, és ők maguk is meginognak saját igazukban. Mi marad hátra, mint az *elhallgatás?* De azt már Heidegger óta tudjuk, hogy a hallás és a hallgatás a beszéd, az emberi beszéd potenciája. Csak a hallgatás révén tudunk hallgatni legsajátabb egzisztencialehetőségünkre. Hiszen az elhallgatás következménye nemcsak a magunkba fordulás, az itt-lét megértése, hanem a másokra figyelés is (azaz az odahallgatás). E kettő egysége tárja fel számunkra az autentikus egzisztenciát: a másikat magunk számára, és magunkat a másik számára. A Blake-féle profán teológia szavaival kifejezve: megjelenik az ember-alak, és Isten is jelzi jelenvalóságát. Persze, ez az ember-alak már nem a mindennapok hordalékával lefedett Akárki, hanem az az embertárs, aki a mássága révén érint meg bennünket. Ezáltal kilépünk a mindennapok folyamatos idejéből, és megkapjuk a pillanatba zárt képet az igazságról.

Dúdor portréi egy-egy ilyen pillanatba zárt igazságot mutatnak fel. A portréalanyok szemei mind befelé néznek, mert az intenciójuk már nem a külvilág befogadásának a kényszere, hanem a megélt másság rögzítésének a révülete. A portrék maguk ugyanakkor a képiség révén azt az örök pillanatot is megjelenítik, amely a transzcendencia edénye. Az a Grál, amelybe az ember-alakok vére csordul, de amely – körülhordozva és felmutatva – már isteni csodákra képes. Csak tudjuk felismerni és képesek legyünk rákérdezni eredetére! *(Lilium Aurum, Dunaszerdahely 2003)*

Mészáros András

Szerdahelyi könyves helyek

Csallóközi uti-képek című riportsorozatában Ipolyi Arnold a XIX. század derekán a következőkkel indítja Dunaszerdahelyről készült élménybeszámolóját: „Egy ily kisváros (...) leginkább volna hivatva a szellemi érdekek egyesítésére és központosítására is. Hallottuk is, hogy olvasóegylet vagy csak kaszinó régtől van készülőben, s talán azóta már jótékonyan is táncoltak alapjára. De mindhiában; nálunk az ilyesmi szerte a házában, valljuk meg csak, igen nehezen tud lábra kapni. Hiányzik még általában a műveltség azon foka nálunk, mely hasonló szellemi érdekeket, az olvasást és egyesülést s általában a magas célokért való lelkesedést életkellékké tenné..." A büszke szerdahelyiek, nem sokkal Ipolyi tudósítása után, ugyanabban a Vasárnapi Ujságban adják hírül, hogy igenis megalapítani kívánják a kaszinót; hogy a róluk is hírt adó jeles könyvet minden művelt család figyelmébe ajánlják; és hogy a Komáromban részvétlenség és ármánykodás következtében csaknem feloszlatott színtársulatot a „Csallóköz műveltebb osztályú közönsége" befogadta: a színészek számára a magtárt átalakítva „Thaliának templomot" emeltek. 1888-ban Dunaszerdahelynek már nyomdája is volt, ez ötven évig működött.

2003-ban Dunaszerdahelyen az átutazót gyakran foghatja el irigység; külsőségekből ítélve az embernek az a benyomása támad, hogy művelt emberek lakta, a kultúrának áldozó helységben jár, s hogy a városlakók zöme aligha tudja elképzelni életét irodalom, képzőművészet, színház és zene nélkül. S bár a behatóbb ismeretség valamelyest józanabb képet eredményez, tagadhatatlan, hogy a szerdahelyieknek nem kell a szomszédba menniük némi kultúráért. A csaknem negyedszázezres lélekszám olvasási vágyát és igényeit a Csallóközi Könyvtáron meg az antikváriumon kívül négy könyvesbolt és két kereskedelmi üzletház könyvrészlege szolgálja ki (nyomda is van, nem is egy, meg két magyar könyvkiadó). Az már más kérdés – erről a könyvtárosok és a könyvesbolt vezetői vallhatnának hitelesen –, mennyire élnek a lehetőségekkel a szerdahelyiek; a kultúrának ezeken a helyein sűrű látogatásaim során szinte mindig olyan szent magány ölelt körül, mintha nem is könyvesboltban, könyvek, hanem inkább temetőben, sírok közt járnék. Másrészt a választék meglehetősen szerény, újdonság, friss könyv nem mindig akad, a kínálat nem követi a kortárs irodalom termését, a klasszikusokat is csak rendszertelenül – erről meg a vevőkör adhatna pontosabb tájékoztatást.

Ha Ipolyit követve a Pozsonyból vezető országút felől közelítjük meg Dunaszerdahelyt, nem kerülheti el figyelmünket az Amicus Könyvesbolt hosszú, magát kétnyelvű feliratokkal hirdető kirakata. A Jesenský utcai bolt reggel nyolctól este hatig tart nyitva, szombaton délig. Képeket, ajándéktárgyakat és hanghordozókat is kapni itt könyveken kívül. A könyvek felerészt magyar, felerészt szlovák nyelvűek. A szlovákiai magyar kiadványoknak az ajtóval szembeni sarokpolcon a helyük, nem sok van belőlük, s bár a választék sem nagy, itt beszerezhető a Méry Ratio és a KT Kiadó néhány új kötete is. Viszonylag jó a gyermek- és az ifjúsági irodalom kínálata, sok az ismeretterjesztő könyv, kapható az Irodalmi Szemle is.

A sarkon túl, a Bartók Béla sétány közepe táján, a Jednota-Centrum üzletház épületében található a Családi Könyvklub boltja. Egy kis lépcsőforduló alatt tágas terem várja a vásárlót, bent a könyvek áttekinthetően, szellősen, műfajuk szerint rendezve állnak a polcokon, ellentétben az összes többi könyvesbolttal, melyekben a kötetek egymásra zsúfolva, válogatatlanul, legföljebb csak a gerincüket

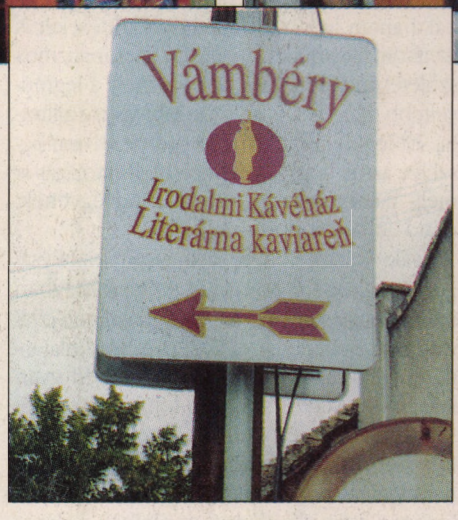

mutatva várják, hogy valaki felfedezze őket. A választék szűkös, nagyjából a magyarországi könyvklubok mintáját követi, szlovákiai magyar könyvet ott jártamkor nem kínáltak.

Ezzel szemben, a Fő utcán áll az Akadémia Könyvesház csodaszép épülete. Gondolom, védekezésül a tűző nap ellen, nagy kirakatait behúzott függöny védi, bent azonban nem ég a villany, így a rengeteg könyv közt intim félhomályban keresgélhet az ember, ha jó a szeme. Magyar és szlovák könyveken kívül angol és német nyelvűt is árulnak. A választék a hagyományos szlovákiai magyar könyvesbolté: mindenből egy kevés, bár könyvből itt van a legtöbb. A klasszikus és a kortárs magyar irodalom kínálata majdnem kielégítő, lexikonból, szótárból is akad elég. A szlovákiai magyar könyveket, noha itt kínálnak belőlük a legtöbbet, mintegy kétszáz címet, egy derékig érő, kétoldalt nyitott polcon tartják, ömlesztve, régit-újat vegyesen.

A városból kifelé (Udvarnok felé) vezető úton két nagy kereskedelmi áruházlánc épületében is kapni könyvet. A Hypernova a külföldi cégek steril, régiótól független könyvrészlege semmiben sem különbözik a többi hasonlótól, itt könyvet alighanem csak az vesz, aki nem járt még könyvesboltban. Ellenben a pénztárgépek előtti folyosó kis boltjainak egyike hagyományos könyvesbolt: a kirakat minden centimétere ezt hirdeti. A „Knihy Molnár Könyvek" boltja is fele-fele alapon árul szlovák és magyar kiadványt, szlovákiai magyart hármat találtam.

A Hypernovával szembeni Kauflandban kellemes meglepetés várja a polcok közt sétálót: négy méter szélességben, hét egymás fölötti polcon csak szlovákiai magyar kiadók termékei, mégpedig – a Madách-Posoniumot és a Plectrumot kivéve – mind az összesé. Ráadásul szinte kivétel nélkül a kiadók legújabb termékei. Minden cím külön kis rekeszben, jól láthatóan, lapjával a vásárló felé, alatta nagybetűkkel az ára. Kellemes szobahőmérséklet, az egész pult kivilágítva: itt különösen jólesik elidőzni, kötetlenül nézelődni, olvasgatni.

(A szerző felvételei)

Az Akadémia Könyvesháztól az ellenkező irányba (az állomás felé) tartva áll a könyvesházhoz hasonlóan szép Vállalkozók Háza. Itt is kapható könyv, az első emeleten székelő Lilium Aurumban, persze csak a könyvkiadó termékei. Valamint a földszinti Vámbéry Irodalmi Kávéházban: mint a kávé, a könyv is egyenest a pincértől rendelhető. Jó idő esetén nyár elejétől koraőszig a ház előtt is lehet könyvet venni: fiatal diáklányok kínálják több szlovákiai magyar kiadó portékáját. Szemben az Amicusszal, az Erzsébet téren, a Nap Kiadó és hetilapja, a Csallóköz – Žitný ostrov szerkesztőségében a Nap kiadványai szerezhetők be.

Ipolyi Arnold ma Dunaszerdahelyen nem hinne szemének a számtalan könyves hely láttán. Csak éppen azt hiányolná, hogy a könyvesbolt azóta sem lett életkellék. A könyvekért való lelkesedés pedig – nos, nem tudhatom, erről hogy s mint tudósítana...

Csanda Gábor

Egy kiváló szakírói munka

Csáky Károly gazdag kutatómunkájának legújabb eredménye a *Híres selmecbányai tanárok* című kötet, amely az idei Ünnepi Könyvhét egyik könyvújdonsága volt. A szerző e munkáját két fontos részre osztotta. Az egyikben bemutatja Selmecbánya gazdag iskolatörténetét, mely csupán pár oldalas, tömör, mint ahogy ő mondja, vázlatos korrajz, ám ennél jóval terjedelmesebb a lexikonszerűen összeállított tabló, amely százhatvanegy kiváló tudós-tanár személyiségét és példaértékű munkásságát tárja elénk. De mintha kevésnek érezte volna az író e nem csekély számú, nagyérdemű pedagógust, ezért számukat további negyvennel megtoldotta, így hát egy harmadik részt is csatolt a munkájához *További neves tanárok* címen. Tehát több mint kétszáz személyre vonatkozó adatot gyűjtött össze, méltatta munkájuk eredményét úgy, hogy mindegyikről egy színes, eleven portrét rajzolt meg. Mérhetetlenül nagy feladat lenne ez olyan ember számára is, aki csak ezzel foglalkozna, viszont Csákyról tudni kell, hogy főállásban tanár, aki napi hat-hét órát tölt az iskolában. Aki azonban ismeri őt, tudja, hogy roppant energiával bír, és számára nem teher, hanem igazi örömöt adó ajándék a kutatás, legyen az néprajz vagy a kultúránk történetében való búvárkodás.

Könyve bevezetőjében elárulja, hogy e munkája nem előzmények nélkül való, hiszen az 1998-ban megjelent *Honti arcképcsarnok* és a 2002-ben kiadott *Neves elődeink* című könyveiben a híres tanárok közül már többekkel is találkozhattunk. Azonban múltunknak e kétszázegy nem mindennapi személyisége együtt szinte ámulatba ejti az olvasót. Nagyon helyesen tette Csáky, hogy könyvének ezt a formát választotta, mármint a lexikonjelleget; mi mást is tehetett volna, különben nem tudta volna a töméntelen mennyiségű tényanyagot áttekinthetővé és munkáját kézikönyvvé formálni. Ahol csak tehette, arcképekkel, fotókkal, régi képekkel gazdagította a szöveget. Sok neves tudósnak felkereste egykori lakhelyét, működési helyét (azt az épületet, amelyben dolgozott) és még a sírhelyét is. Ezeket örökítette meg saját fényképfelvételeivel, amelyeket a könyv megfelelő lapjain helyezett el. Szemléltetés céljából egyes tudósok munkáinak címlapját is lefotózta; e precizitás elárulja, hogy Csáky Károly mennyire következetes pedagógus. Jól tudja, hogy mibe vihető bele a didaktika, és mibe nem, hiszen köztudott róla, hogy költő is, aki jó verseket tud írni.

Hogy mennyire kiváló történész, bizonyítja mondanivalójának felépítése, különösképpen az, hogy a három kiváló selmecbányai iskola történetét miként vázolja fel és vezeti olvasóját nyomról nyomra végig az iskolák történetén. Azt is mondhatnánk, hogy könyve szövegének színekben gazdag szövete van. A fonalak, amelyek végigvezetnek a Bányászati és Erdészeti Főiskola, a Királyi Katolikus Nagygimnázium és az evangélikus líceum és tanítóképző történetén, megalakulásuktól a megszüntetésükig, soha nem gubancolódnak össze. „Vázlatos" iskolatörténetében nyomon követhetjük a XVII., XVIII. és XIX. század iskolapolitikáját, azt is, hogy a modern nemzetté válás hosszú korszakában mikor melyik nyelv volt az oktatás nyelve Selmecen, s bár nem írja le, csupán utal rá, hogy azért nem volt ez olyan békés időszak, mint ahogy gondolnánk. A tanítási nyelvet a politika hullámzó kedélyállapotának megfelelően váltogatták latinról németre, szlovákról magyarra, ami a modern nemzetté válás időszakában hol a német, hol a szlovák, végül pedig a magyar anyanyelvű tanároknak válhatott előnyére, s így nyilvánvaló, hogy a többiek viszont hátrányos helyzetbe kerültek még akkor is, ha anyanyelvüket ún. segédnyelvvé nyilvánították. Ez volt történelmünkben az az időszak, amikor a klasszikus latin nyelvet, amelyet Európa összes egyetemén a tudomány nemzetközi nyelveként használtak, gyors ütemben felváltották a nemzeti nyelvek. A nemzeti hovatartozás pedig nemcsak politikai, hanem igen erős érzelmi kötődéseket is kiváltott. Mondjuk ki nyíltan, a nacionalizmus születésének korszaka volt ez, mely a legműveltebb rétegeket is erkölcsi kihívás elé állította, sőt leginkább őket tette próbára. Nem beszélve arról, hogy a felekezeti hovatartozás is mély határvonalakat húzott mind egyének, mind embercsoportok között.

Csáky Károly könyve arról is tanúbizonyságot tesz, hogy e bonyolult széttagoltságban milyen nagy súllyal esett latba a szakmai elhivatottság. Selmecbánya közép- és főiskolai tanárai felülemelkedve kicsinyes emberi gyarlóságokon végezték a hivatásuk által rájuk rótt feladatokat, éspedig azt, hogy olyan értelmiséget neveljenek, mely dacolva a kor fonákságaival, mind szakmailag, mind erkölcsileg meg tudja állni helyét az életben. Selmec diáksága nemcsak a város vonzásköréből, még csak nem is a Kárpát-medencéből, hanem egész Európából verbuválódott, miként maguk a tanári karok is. Persze, többségük magyar, szlovák és német nyelvterületről származott, így, miként a szerző is megjegyzi, a selmecbányai iskolák több kultúrának is a melegágyai voltak.

A tanárok többsége a XIX. században fejtette ki áldásos tevékenységét, de voltak, akik már jóval előbb, és többen is, akik viszont a XX. század neves tudósaivá váltak. A legrégebbi közülük Fábry (Fábri) Tamás (a XVI. sz. első fele – 1592) egyházi író és pedagógus, aki inkább Bártfán szerzett magának érdemeket, az ottani gimnáziumban, de 1566/67-ben egy esztendeig a selmeci evangélikus líceum élén állt mint igazgató. A selmecbányai főiskola legifjabb nemzedékéhez tartozott Papp Simon (1886–1970) geológus, aki legtöbbet megélt a XX. századból, illetve Pantó Dezső (1884–1975), akit a További neves tanárok között említ meg a szerző.

Csáky Károly
Híres selmecbányai tanárok
Lilium Aurum

Fűzve, 220 old., 16,5x23,5 cm
bolti ár: 162 Sk
kedvezménnyel: 146 Sk

A könyvben található személyiségek közül a témában kevésbé tájékozott olvasók előtt is valószínűleg Mikovinyi Sámuel (1700–1750) a legismertebb; korának kiemelkedő polihisztora, a „magyar műszaki felsőoktatás úttörője", később árvízvédelmi szakember, aki az 1735-ben III. Károly által alapított Bányatisztképző Tanintézet első tanárai közé tartozott. Mint sok más tanárral kapcsolatban, az ő portrévázlatában is elmondja Csáky, milyen anyagi körülmények között élt a kor kiváló pedagógusa. Az sem kerüli el a szerző figyelmét, hogy ki kinek a tanítványa volt, kivel tartott fenn baráti kapcsolatot, és milyen neves személyek kerültek ki a keze alól. Olyan érdeklődést felkeltő különlegességek sem kerülték el figyelmét, hogy megemlítse, ki volt az a tanár, aki Selmecbányán megbuktatta Petőfit, ki tanította ott Mikszáth Kálmánt vagy a kiváló szlovák nemzeti költőt, Andrej Sládkovičot. Persze ezek csak apró színárnyalatok a könyvben, melynek a fő mondanivalója az, hogy egy vidéki város miként lehetett otthona közel két évszázadon át a tudomány minden területének, s a tudományokat miként tudták alkalmazni a tanárok a közoktatásban és a szakemberképzésben.

Azonban lehangoló az a kép, amely akkor tárul elénk, amikor mindez szinte egyik napról a másikra tönkrement, azaz hogy tönkretették. 1919-ben a Bányászati és Erdészeti Főiskolát Sopronba költöztették, de mi lett a sorsa Selmecnek? „Elköltöztek a híres tanárok, kiürültek a vendéglők és a kaszinók, tönkrementek a nyomdák... Eltűntek az ország, sőt Európa különböző tájairól idesereglett diákok..., megszűntek a diákszervezetek." Viszont Selmecbánya ma a világörökség része...

Csáky Károly könyve pedig iskolatörténetünk gazdag dokumentuma lett. Reméljük, példaadásként is szolgál. *(Lilium Aurum, Dunaszerdahely 2003)*

Csicsay Alajos

Negyven év: egy pálya ívelése és fénytörései

Gondolatok Zirig Árpád Árnyékösvény lovasa című új verseskötetéről

Különleges szín- és fényhatásokat mutató hatalmas festményhez hasonlíthatnám azt a kötetet, amely Zirig Árpád költői pályájának mérlegét, esszenciáját kívánja az olvasó elé tárni. Több mint negyven év termését válogatta egybe a szerkesztő Kulcsár Ferenc, felrakva a pálya minden színét, fényét és árnyékát erre a versképre.

Zirig költészetének kerete a szülőföldélmény, a hovatartozás erőssége. Nála egyértelműbben kevés költő fogalmazza meg felvidéki magyarságtudatát, ennek a tudatnak minden skizofrén tartalmi és érzelmi hangsúlyával egyetemben. Kő, víz, köd, eső, folyó, sötét, jég és viharok a tájkép szélén, és súlyos fények, hallgatag mondattöredékek, szerelemkoldulás, meg nem értettség barna-feketéi az előtérben, egy eltékozoltnak vélt, hiábavalóságokon gyötrődő értelem harcainak vérvörös foltjai, s kevéske aranyszínű szerelemérzet családsimogató fehér virágait adja ebben a kötetben. Mindennapi élet, valóság, létkérdések, mindennapi létkérdések koppannak, zsoltárszerűen olvasztva meg a félelmeket. Mert a komornak tűnő színek ellenére Zirig Árpád az örök feltámadás, a hit, a ragaszkodás, a szépség dalolója. Az idő és tér, melyben életét élte és éli a költő, alaposan megbomlott, megváltozott az elmúlt negyven év alatt. A gyökértelenné váló felvidéki magyar szellemiség korszakától, a vörös terror nyomasztó hangulatain át apró örömök, a táj szeretetével, a Duna, az örök folyó, a mindent összekötő vízfolyás ábrázolásával oldja és védi Zirig a szent értékeket. Nemzetet, vallást, földet, kötődést, ragaszkodást, menthető kincseket, nyelvet, magyarságot.

Anyakultusz, szerelemkultusz a mentő vonalak a mindennapok suta, emberpróbáló, szellemet nyomorító hatalmaskodásai ellen. Zirig szinte hívogatja az olvasót, legyen társa minden élményében, fájdalmában, minden feloldozásban, minden lépésben, amely vezet, vezethet valahová a kiúttalan elsivárosodás elől. Tört ritmusú versek a kötet versei. Belső rímek kanyarognak, motívumkincse vissza-visszakanyarodik, elemző és javító, messiási szándéka, építő, értékmentő szellemisége lecke az utódoknak. A Rendszer, annak bukása, a hirtelen jött és idejében fel nem ismert lehetőségeket adó demokrácia, az emberi gyarlóság, a mindennapi politika, annak közvetett és közvetlen hatásai mindmind hajtóerejévé, témájává válnak ezeknek a közéleti verseknek.

Míg Zirig fiatalkori versei sokkal feszesebb tempójúak, a közelmúlt termése áttételesebb, fájdalmasabb, kiábrándultabb. Az érő személyiség, a kort más szemmel is látni tudó férfi erejét próbáló új idő roppant erős súllyal érezhető a rendszerváltás után született versekben. Rezignáltság, Arany János-i őszikés hangulat és színvilág is feltűnik az ezredforduló tájékán született versekben. Nemhiába választotta a költő és szerkesztő a kötet címadó versének az *Árnyékösvény lovasa* című verset. Zirig líráját talán ez a vers jellemzi a legjobban. Fanyar iróniájú, magát megmutatni kívánó, az idővel, tetteinek súlyával, meg nem tett cselekedeteinek súlytalanságával, életének minden kérdésével számot vet ezen a versen belül a költő. Ez az a vers, amelyben minden színárnyalata, fénye és árnyéka, szivárványa és porba omlása benne van a zirigi különleges felvidéki lírának.

„mert ítélet hogy itt élek
így mellkasomra ölelve
hordom szavaim
mert mindent
csak az életfogytiglanra ítélt
mondhat ki"

– mondja a költő, aki életfogytiglani hűségre, peres szájának be nem fogására, a tükröt mindig a világ elé való tartásra kötelezte el magát. Zirig Árpád költészete egyéni színskála a magyar költészet képén. Keretét, a szülőföldet, a valóságot pedig láthatóvá, plasztikussá tudja tenni ezen a képen belül. Érdekes és figyelemre méltó költészet ez, erejével és mélységével, rögbarna nehéz koppanásaival, felhőt terelő könnyedségével egyetemben. *(Lilium Aurum, Dunaszerdahely 2002)*

Szászi Zoltán

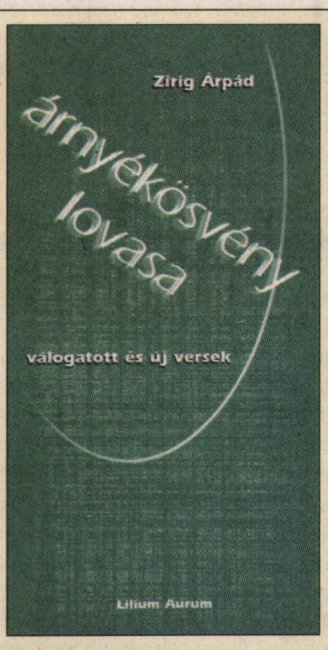

Zirig Árpád
Árnyékösvény lovasa
Lilium Aurum

Negyven év lírai termése: a kötet a költő válogatott és új verseit tartalmazza. „Legsikerültebb opusait az egészséges lokálpatriotizmus fűti, a természethez való érzelmi kötődés inspirálja, a gyermek- és ifjúkor nosztalgikus visszaidézése" – mondja Zirig Árpád verseiről Szeberényi Zoltán.

Fűzve, 116 old., 10x19,4 cm
bolti ár: 123 Sk
kedvezménnyel: 109 Sk

A Nap Kiadó rendkívüli ajánlata

bolti ár: 129 Sk
helyett: 99 Sk

bolti ár: 129 Sk
helyett: 99 Sk

bolti ár: 129 Sk
helyett: 99 Sk

bolti ár: 150 Sk
helyett: 110 Sk

A négy kötet együtt most csak 300 Sk!

Egy mesevilág útvonalai

M. Csepécz Szilvia új mesekönyvének titka a szöveg szerkesztésmódjában rejlik. Az eredetileg lineáris vonalú vagy esetleg két párhuzamos szálon futó cselekmény ugyanis mozaikos, szétszabdalt. A szerző bizonyos fejezetek végén utasítást ad az olvasónak, hol folytassa tovább az olvasást. Mivel az utasítás általában választási lehetőséget is tartalmaz, a cselekmény egyes epizódok többféle kombinálási lehetőségével alakul ki, némely részek az olvasói döntés eredményeképp kimaradnak. Példának íme egy kiragadott utasítás a mű 95. oldaláról: „Ha úgy döntesz, megvárod Ónát a kristályok termében, lapozz a 125. oldalra.! Ha inkább Dermesztő után mennél, a 152. oldalon folytasd!"

Ha az olvasó követi a szerzői útmutatást, noha maga dönt, megválasztja a cselekményt és a befejezést, nincs tisztában azzal, valójában mit is választ. A kimaradt kalandok ugyanis éppoly érdekfeszítőek, mint az elolvasottak. Kár, hogy a szerzői szándék eleve eldöntötte, hogy a teljes művet egyetlen „útvonalon" sem olvashatjuk el. Talán célszerűbb lett volna egy-egy rövidebb változat mellett kialakítani a teljes történet olvasásának lehetőségét is,

Persze nem mondtam le a kihagyott fejezetekről sem, és épp ettől vált számomra a cselekmény némiképp kaotikussá. Ugyanis ami az egyik olvasatban az elején van, az a másikban a közepén, és némely szereplő tettei épp a választástól függően teljesen megváltoznak. Ennek legszembetűnőbb példája Mimanó és a hasonmás esete, ahol az elveszett kislány két, egymástól teljesen eltérő módon kerül vissza a csapatba. A mese váza azért így is – bár némi nehézség árán – rekonstruálható.

Ahogy már megszoktuk az írónőtől, ismét a jó és rossz közötti harc a fő motívum, erősen enviromentális színezettel. Az eleven természet aktív részese a harcnak (Öregmoha, Tölgykorona, pálcák stb.). A pozitív erőket egy nagyobb számú csapat képviseli: 5 valós és 5 mesebeli lény. Az írói szándék: a történetbe vonni a különböző korú gyerekeket, felnőtteket, a fiktív lényeket, a perszonifikált tárgyakat, s mindent az egyértelműen jót képviselő eleven természet megmentésére küldeni. Az alsó és felső tagozatos korosztály két-két szereplője (Mimanó és Anti, illetve Miriam és Techno) és a felnőtt tanár (Fókusz) egyaránt elfogadja a mesevilág létezését, korukból és egyéniségükből adódóan azonnal vagy kétkedés és töprengés után, s nem okoz gondot a tündérleszármazott lényekkel való együttműködés sem (Tilla, Bátor, Hortenzia). A csapatmunka harmonikus, belső összetűzések, versengés, irigység nélkül, igazi kollektivitással. A két megelevenedett facipő (Ugron és Alt) időnként komikus vagy hebehurgya, de nélkülözhetetlen tagja a csapatnak.

A gonosz erői egytől egyig fiktívek, Óna, a tündérek öreganyja a vezérük, az ő szolgálatában állnak a Gyomrok, Guvat, Öregmoha. A fő gonosz megsemmisülése után szolgálói megszabadulnak a gonosz befolyásától, karakterük és további sorsuk azonban homályos.

Kissé ellentmondásos, hogy a pozitív oldalon a remek szereplők remek együttműködése azzal kezdődik, hogy Anti, a cselekmény elindítója, a kalandban hazugság és iskolakerülés árán vesz részt, s a történetben szereplő tanár és a többiek erről egyáltalán nem vesznek tudomást. Anti ugyan az elhanyagolt gyerek tipikus példája, de mint a pozitív oldalon harcoló szereplő, legalább vétke következményeivel szembesülhetne. Erre azonban nem kerül sor, a lógás és a szülők átverése szépen feledésbe merül.

A jó képviselői tehát viszonylagosak, a rosszéi pedig, Óna kivételével, nem tudatosan, mintegy akaratukon kívül váltak rosszá, azaz szintén viszonylagosak. Sőt voltaképpen Óna maga is mások ármánya következtében veszítette el jóságát. Ez az állapot azonban nem visszafordítható, ezért kell a gonosz legfőbb jelenlegi erejét, Ónát megsemmisíteni.

A döntő csapást a gonoszra mégsem a megsemmisítésére verbuválódott csapat méri, hanem a Hess-hegy titkát őrző Dermesztő nevű lény pálcái. A hegy titka, a három kristály nem

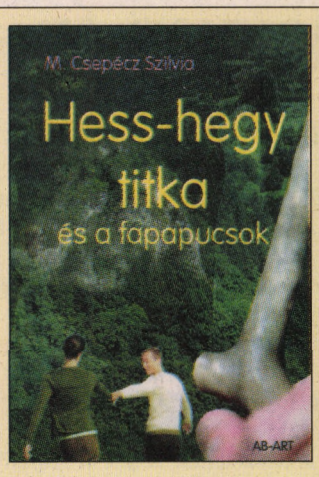

M. Csepécz Szilvia
Hess-hegy titka és a fapapucsok
AB-ART

Kötve, 160 old., 20x15 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Útikönyv

E sorok írója sajnálja, hogy a *Kassa műemlékei* című kötet csak a napokban lett magánkönyvtára részévé. Nemrégiben ugyanis Rákóczi városában járt, s ez a praktikus kötet tartalmasabbá tehette volna koraesti sétáját. Így legfeljebb annyit tehet – de annyit meg is kell tennie –, hogy felhívja a Kassára utazni szándékozók figyelmét: ne induljanak el e kötet nélkül.

A könyv borítóján a szinte emblematikus Szent Erzsébet Dóm kupolája látható, s a kötet címe magyarul és németül. A szerző a középkori íródeákok szerénységével a háttérbe húzódik, nem kér helyet a címlapon. Mi azért eláruljuk, a turistakalauz Szaszák György munkája, a fotókat Tibor Kováč készítette, a német fordítás Horváth Erika munkája.

Ahogy a szerző-összeállító is megjegyzi: „Kassáról valójában talán azért nem készült eddig nálunk útikalauz, mert a műemlékek és épületek java része a város több száz éves magyar múltjához kapcsolódik, s ezt mindmáig nehezen tudja az ország a saját történelme részeként elfogadni."

Na de miért bűnhődjenek a nemzeti szűklátókörűség miatt a turisták? – tehetjük fel a jogos kérdést. Másrészt viszont, ha a „többségnek" nem érdeke (valóban nem az?) hogy ez a dokumentáció megtörténjen, akkor a „kisebbség" jól felfogott érdeke, hogy mindezt önerőből valósítsa meg. De nem csak a város sorsa jellegzetesen középeurópai, a fényképek készítőjéé, Tibor Kováčé is. 1968-ban a múzeum alkalmazottjaként fényképezett, mikor rálőtt egy orosz katona. Azóta tolószékből készíti felvételeit...

A kötet három részben ismerteti a város műemlékeit, elhelyezkedésük szerint. Az első rész a Fő utca orsó alakú szigetén található műemlékeket mutatja be, legnagyobb részletességgel természetesen a dómot, egészen az oltárképekig menő alapossággal. Valamint a Mihály-kápolnát, az Orbán-tornyot, a Kassai Állami Színház impozáns épületét és a Szeplőtelen Szűz barokk szoborcsoportját. A következő rész a Fő utca nevezetesebb épületeit veszi számba, előbb a keleti, majd a nyugati oldalon fekvőket. A harmadik részben pedig az egyéb helyeken található jelentősebb emlékhelyekről olvashatunk.

Talán a rendelkezésünkre álló terjedelmet is kitöltené, ha ideírnánk, mi minden kapott helyet Szaszák György könyvében. A régi városháza, a premontreiek, az orsolyák, a ferencesek, a reformátusok, evangélikusok, zsidók templomai; az Andrássy-palota, a Miklós-börtön, a rodostói ház, a Márai-ház... Múltunk megannyi fontos színhelye. A Kassára látogatók semmiképpen ne hagyják otthon ezt a könyvet, melynek segítségével persze gondolatban is utazhatunk, egy árnyékos, hűvös szoba karosszékében ülve. Érdemes – ha „csak" lélekben is – Kassára kirándulnunk, mert – és innentől beszéljen helyettünk Márai Sándor: „Kemény város volt, tartott rangjára és igényére, s meg is tudta védeni azt." *(AB-ART, Pozsony 2002)*

Kocur László

is szorul külön védelemre, így a csapat eredeti küldetése értelmét veszti. Voltaképp felesleges volt az útjuk, a természet megvédte önmagát, Dermesztő, a Földanya fia segédletével. Miért kellett akkor ennyi hőst belevinni a cselekménybe? Olvasócsalogatás szempontjából is. A modern emberi világ, a természet és a mesevilág összekapcsolása szempontjából is. Minden hős megtette, ami erejéből telt. Hogy a gonosz az ő jelenlétükben, de nem az ő erőfeszítésüktől semmisült meg, csak jobban hangsúlyozza a mű pozitív küldetését.

A három alapelemből kialakított közeg teljesen hiteles. Modern, valós világunkat a szereplők szóhasználata is jól jellemzi, különösen Anti és Techno esetében.

A használati tárgyak „mesésítése" is jól kamatozó ötlet, az olvasókat jobban összeköti a tényleges mesevilággal (facipők, hangszerek, beszélő macska). A természeti erők megszemélyesítése nem mentes némi pátosztól és heroizálástól, Óna és Dermesztő viszont határvonal a mesei lények és a természet képviselői közt. Ugyanígy Tilla, Bátor, de főleg Hortenzia is a mesevilág és valós emberi világ közötti átmenetnek tekinthető, ezért jöhet létre érzelmi kapcsolat a félig irreális Hortenzia és a teljesen reális Fókusz között. A szereplőknek ez a besorolhatatlansága vagy multifunkciőssága remek írói lelemény, az olvasókban azt a tudatot erősíti, hogy a mesevilág és a realitás ugyanaz, illetőleg szerves egész, melyben döntő szerepe van a természet megőrzésének is. Mivel a regény nyelvi megformálása ösztönösebb, természetesebb, gördülékenyebb, mint a szerző hasonló indíttatású előző művében, a környezetvédő aspektus teljesen mentes didaktikus felhangoktól. A regényszerkezet kuszasága ellenére a mű határozott előrelépés M. Csepécz meseírói pályáján. *(AB-ART, Pozsony 2002)*

Kozsár Zsuzsanna

Szaszák György
Kassa műemlékei
AB-ART

A színes fényképekkel gazdagon ellátott turistakalauz végigvezeti a Kassára látogatót a történelmi belváros minden jelentős magyar vonatkozású utcáján és épületén. A kiadvány magyar és német, valamint szlovák és angol változatban is megjelent.
Kötve, 128 old., 15x21 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel 261 Sk**

Végállomás, végletek nélkül

Az ünnepi könyvhétre jelent meg az AB-ART Kiadó gondozásában Július Balco kisprózája, a *Végállomás*. Ezzel a kötettel a kiadó *Kenguru Zsebkönyvek* címmel új könyvsorozatot indított, amelyben a kortárs prózaművészet groteszk vagy humoros hangú műveit kívánja a közeljövőben közzétenni.

Ez a dinamikus elbeszélés szlovákul 1988-ban látott napvilágot a *Slovenské pohľady* irodalmi lapban *Cestujúci tam a späť* címmel. A magyar tolmácsolás keletkezéstörténetét a kötet fordítója, Haraszti Mária vázolja fel utószavában: „Balco kisprózáját 1989-ben fordítottam le – terjedelmes volta okán a fordítás nem jelent meg az akkori egyetlen hazai irodalmi lapban, az *Irodalmi Szemle*ben. Nemrégiben előkerült a fiókomból, és úgy találtam, a szöveg nem veszített frissességéből és érdekességéből sem. Jól jellemzi Balco írásművészetét, valamint a kort is, amelyet megfricskáz benne. És bár csupán az azonos című prózakötetének egy részlete, kerek egész, frappáns és szórakoztató történet."

Július Balco 1948-ban született Cíferben, ma Bazinban él. Jelenleg a *Literika* című folyóirat főszerkesztője. Sajátos művészi hangneme, érett és mély írásai méltán emelik őt a kortárs szlovák próza élvonalába. 1976-ban jelentette meg első könyvét, *Viaszsárga alma* címmel. A történet a második világháború idején játszódik, ám ebben a műben a háborús tematikát egy teljesen más nézőpontból közelíti meg. Második könyve, a *Hattyúnyakú hegedű* a romák világába vezeti az olvasót. A roma környezet, a zene, a szerelem, az ösztönök játéka, a nagy roma szív, a vándorélet, az összetett lelki érzékelés, a szimbólumok rendszere, a lét nagy kérdései mind-mind a mű részei.

Harmadik, most szóban forgó könyve, a *Cestujúci tam a späť* (Oda-vissza utazó), amely Haraszti Mária fordításában *Végállomás* címmel jelent meg, szintén az emberi lét mozgatórugóit kutatja, de míg az előző az egyszerű ember érzésvilágából merít, a *Végállomás* cselekménye az értelmiséginek a környezetével vívott mindennapi harcát jeleníti meg. A könyv érzékletesen tükrözi az értelmiségi ember világát, gondjait és küzdelmeit, azokat a változásokat, melyek érzelmi életében, viselkedésében és tetteiben nyilvánulnak meg a társadalom korlátoltságára való válaszaként. A kispróza főhőse egy szerkesztő, aki önmagával és környezetével harcol. Ez a groteszk, szinte már szánalmas figura tisztában van azzal, hogy írnia kellene, de rájön, sose lesz a kizárólagosság írója, legfeljebb csupán a szerkesztője. Az agyában felsejlő tökéletes prózai mű alakjai állandóan ámulatba ejtik; e szereplők, bár szabad akarattal rendelkeznek, mégis azért pattannak ki az író agyából, hogy végkövetkezményként a nagy prózát szolgálják. A szerkesztő ezzel a felismeréssel rátalál a végtelen harmóniára, a tökéletes összhangra minden létezővel. Bár az összhangot megtalálja, a környezet, amelyben él, nem érti meg őt. A vonaton találkozik volt apósával, a vezérrel, aki a rendszert szolgálja, de ebbe még belefér, hogy borászként jelentős vagyonkát szedjen össze. A vezér lenézi volt vejét, szürrealistának, magatehetetlen, tönkrement költőnek tartja, szemére veti, hogy alacsony fizetésért csinál valamit, pedig többet is kereshetne.

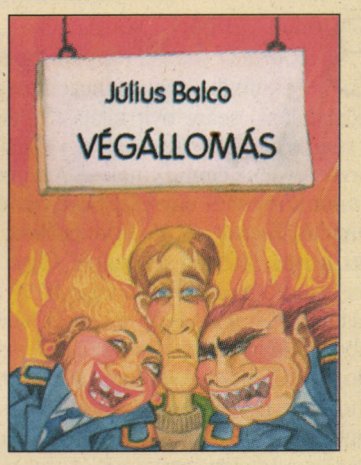

Balco, Július
Végállomás
AB-ART

Groteszk, irracionalitásba csúszó történet a szocializmus végnapjai előtti időkből, az értelmiség és a hatalom bizarr története. A *Kenguru Zsebkönyvek* sorozat 1. kötetét Balázsy Géza frappáns tollrajzai teszik még élvezetesebbé. A fordító Haraszti Mária.
Kötve, 64 old., 12,5x17 cm
bolti ár: 100 Sk **kedvezménnyel: 89 Sk**

A szerelem, a halál, az agresszivitás, a vágyak, álmok, a látomások, de főleg a morális és emberi értékek és az élet múlt-jelen-jövő síkjának retrospektív számbavétele az elbeszélés fő motívumai. A mű egyúttal út a belső intellektuális megélés világába is.

Július Balco prózájának titka a mondatszerkesztésben rejlik, minden egyes mondata mély érzelmi indíttatású, minden gondolatának szimbolikus jelentése van. Sajátos világnézetét nem erőlteti ránk, szabad teret hagy az olvasónak műve megfejtéséhez. Prózájában nincsenek végletek, és nem ítélkezik, éppen ez az oka annak, hogy az alakok rendszere harmonikus egységet alkot. Tudatosan keresi azt a látószöget, melyen keresztül felfedhető az eddig ismeretlen (álom és valóság elhatárolhatatlansága), ugyanakkor hősei gyarló tetteikben önmagunkra ismerhetünk.

Végezetül hadd említsem meg, hogy a könyvet Balázsy Géza illusztrálta, aki ráérzett a kispróza hangulatára: ezt a képek kiválóan vissza is adják. *(AB-ART, Pozsony 2003)*

Horváth Erika

Kontextusok nyitott játéka

Bónus Tibor könyvének címe (*Garaczi László*) roppant egyszerűnek tűnik, mégis nehezen megválaszolható kérdésekre nyit rálátást. Látszólag mi sem kézenfekvőbb, mint a vizsgálandó szerző nevének címbe emelése. A szerző neve mint könyvcím egyrészt bevett szokás a Kalligram *Tegnap és Ma* sorozatában, másrészt a név referáló jellegénél fogva félre nem érthető módon jelöli tárgyát. De mi is ez a tárgy? Garaczi László, a szerző, a hús-vér ember? Aligha. Ha rá kíváncsi az olvasó, csalódni fog. Garacziról, az empirikus szerzőről mindössze néhány sort talál majd a könyv függelékében. Garaczi művei? (Halkan, bizonytalanul, tétovázva): igen. Azzal a megszorítással, hogy e szövegekről mint önmagukkal azonos tárgyakról itt és a továbbiakban nem beszélhetünk. Könyvében Bónus Tibor nem felejti el többször hangsúlyozni, hogy az értelmezés kontextusfüggő, minélfogva a szöveg jelentése sohasem ragadható meg önidentikus voltában, mindig csak valami felől tárulhat fel. Ezért lesz megkerülhetetlen értelmezői gesztus számára a kontextusok nyitottságának, áthelyezhetőségének, össze nem illésének akceptálása. Garaczi László szövegei, amelyek értelmezésére Bónus vállalkozik, ennek példázására módfelett alkalmasnak mutatkoznak.

A könyv öt hosszabb fejezetre tagolódik. Az elsőben az értelmező Garaczi első három kötetével kapcsolatban (*Plasztik*, *A terület visszafoglalása a madaraktól*, *Tartsd a szemed a kígyón!)* fogalmaz meg fontos észrevételeket. Figyelme elsősorban arra összpontosul, hogyan és milyen mértékben voltak képesek e szövegek a költészeti hagyomány újrarendezésére. A második fejezet centrumában a megjelenésekor élénk visszhangot kiváltó *Nincs alvás!* című prózakötet áll. Amint azt Bónus is megjegyzi, Garaczi ennek a kisprózai gyűjteménynek a recepciója nyomán került a kortárs magyar irodalmi kánon meghatározó szerzői közé. A kanonizálódási folyamatról árnyaltabb képet ad az értelmező: a *Tartsd a szemed a kígyón!*-t például nem tartja a negyedik kötetnél kevésbé jelentősnek, a *Nincs alvás!* sikerét pedig a megváltozott irodalmi szövegtérrel hozza összefüggésbe. Garaczi említett köteteivel egy új irodalmi köznyelv térnyerését regisztrálja, s ennek megfelelően relativálja az 1986-os korszakhatárt. A harmadik fejezetben az önéletírás szövegszerű újraírásának technikáit figyelmezi két Garaczi-regényben (*Mintha élnél, Pompásan buszozunk!).* A könyv utolsó harmadában pedig a szerző drámáiról nyújt beható elemzést, különös tekintettel a *Mizantróp* címűre, amelyet külön fejezetben tárgyal. Az elemzésekről elmondható, hogy következetes, bár nem könnyen olvasható fogalmi nyelven íródtak, s igyekeznek a még alakuló Garaczi-opust magyar és világirodalmi kontextusok „játékba hozásával" beszédessé tenni.

A működésbe hozott teoretikus háttérnek köszönhetően Bónus könyve olyan interpretációelméleti (és gyakorlati) kézikönyvként is olvasható, amely nem tekinthet el saját történetiségétől. Már csak azért sem, mert szerzője aktív részese volt a kilencvenes évek közepén lezajlott kritikavitának, amely – talán nem véletlenül – éppen Garaczi *Nincs alvás!*-a kapcsán robbant ki. Noha az értelmező már elmúltként (lezártként?) tekint akkori szerepére és állásfoglalására (53.), ennek nyomai átütnek, megmutatkoznak a mostani értelmezések felületén. A diszkurzív (harc)mezőn való térnyerést elősegítő, interpretációs (had)állások elfoglalására tett manőverei számomra a kritikavita nem is oly régi tapasztalatainak újramozgósítását jelentették. Bónus ugyanis nemcsak értelmez, hanem mindeközben helyet is csinál magának. Elgondolkodtató, hogy Garaczi majd minden korábbi értelmezője olyan dilettáns volt, aki „kívül rekedt" (69.), „gyanúba keverhető" (109.), „nem észlelte" (168.)... A jobban tudás attitűdje nemigen hozható egy szintre azzal a deklarált alapelvvel, mely szerint „egyetlen olvasás sem más, mint jelentések önkényes belevetítése a szövegbe, amely felismerés, önmagára is érvényes lévén, saját igazságát is allegorizálja." (28.) Az értelmezés önkényének elismerése eleve kizár bármiféle totalizációt. Egyúttal pedig arra is figyelmeztet, hogy két értelmezés közötti értékkülönbség feltételezése mindig önkényes marad. *(Kalligram, Pozsony 2002)*

Keserű József

Bónus Tibor
Garaczi László
Kalligram
Fűzve, 328 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel 189 Sk

MEGRENDELŐLAP

Szerző(k) és cím(ek):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A megrendelő neve:

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám:

.....

.....

.....

Postacímünk:
Vydavatelstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Filozopterek a klónpiacon – 1.

Ami a kedves olvasónak alighanem először feltűnik, az a kissé megadjusztált rovatcím. No most ha picit lejjebb tetszenek pislantani, látható, hogy a szerző neve is megváltozott. Grendel Lajos helyett – aki eddig ezt az oldalt írta – az áll ott: Hizsnyai Zoltán. Ez én szoktam lenni olyankor, amikor a saját nevem*en* írok. Persze amikor egyéb neveket használok, akkor is a saját nevem*ben* írok, noha nem hiszem, hogy teljességgel benne foglaltatnék ebben a névben, hogy erről a biztos támpontot jelentő helyről prézsmitálnék kifelé. Nincs biztos támpont az író számára. Az olvasó helyzete merőben más. Számára ott az idegen szöveg. A textusok, melyek meglendítik képzeletét, s melyekből biztos kézzel összerak. Összerak valakit, akiről azt képzeli, én vagyok. Az író azonban teljes imaginációs apparátusával egyetemben ott hemzseg a saját szövegében, ezért hát képtelen általa mássá összerakódni, mint újabbnál újabb textusokká. De térjünk vissza a címhez.

A „filozoptereket" meghagytam – és nem csupán a kontinuitás végett. Tetszett, ahogy elődöm bevezette, megforgatta – és megtermékenyítette. Hadd fejlődjön csak tovább. A „klón" viszont magyarázatra szorul.

A halálról gondolkodtam a minap. Hogy valójában mi is veszik el az eltávozóval. Az egyik tévécsatornán közben a klónozásról, a klón és az „etalon" viszonyáról beszéltek.

Ha jól értem, a klón olyan, mint egy vadonatúj hardver. A test tökéletes másolata. Vagy ugyanaz a test – másodközlésben. Hardver – szoftver nélkül. Vagyis senki sem azonos a klónjával. Amiből logikusan következik, hogy a saját hardverével sem. A test csak eszköz. Arra jó, hogy létrejöjjön segítségével az, aki valójában vagyunk: a szoftver. Pontosabban az egymást kiegészítő szoftverek bonyolult hálózata.

No mármost a test előbb-utóbb lebomlik ugyan, de a szoftver továbbél, továbbcsiszolódik más hardvereken. Persze vannak azért zsákutcák, aztán meg a természet olykor igencsak pazarló, a nagy kulturális program időről időre lefagy, és fontos fájlok vesznek el, de ami az itt maradók számára lényeges és használható, az többnyire azért beépül az újabb programokba. Szóval mindenkiből megmarad valami. Még azokból is, akik spontán írják a maguk szoftverét. Hát még azokból, akik tudatosan írnak!

Igen ám, csakhogy az írói halhatatlanság sem egyetlen túláradó és kiterjeszkedő tudat és képzelet műve. Az író szoftvert ír ugyan, ez a szoftver azonban a használata (az olvasás) során valamilyen titokzatos okból hardverként viselkedik, vagyis a legkülönbözőbb szoftverek íródnak rá. Ilyen értelemben tehát az olvasó is író. És persze néha az író is olvas. Egymást olvassuk, de az olvasás során önmagunkat írjuk bele az idegen szövegekbe. Azok vagyunk tehát, aki a kulturális kapcsolatrendszer imaginárius terében megjelenik. Mindazok.

Ha viszont az olvasó képzeletgenerátorként, vagyis amolyan segédhardverként használja az én szoftvernek írott művemet, akkor ez a segédhardver nem lehet más, mint az én szoftverem hardvere, vagyis a testem (vegyétek és egyétek...) – illetve annak klónja: a könyvem. A könyv, amely az olvasó képzeletében tökéletes hasonmásom, s amelyből (elvben) tetszőleges számú példány nyomtatható. S amelynek köszönhetően nem csupán szellemem, hanem testem is örökké élni fog. Igaz, a mások képzeletében – és ezerféleképp.

Hizsnyai Zoltán

Nyerteseink

Múlt havi rejtvényünk helyes megfejtése: Zirig Árpád. A szerencsés nyertesek (támogatóinknak, a Lilium Aurum és a Nap Kiadónak köszönhetően): **Barusz Nóra** (Köbölkút), **Berek Géza** (Nagyölved), **Berek Zsóka** (Léva), **Bogya László** (Somorja), **Gombos László** (Jánok), **Lelkes Ágnes** (Diósförgepatony), **Méry Júlia** (Nagymagyar), **Ölvecky Edit** (Padány), **Rácz Gabriella** (Nagyölved), **Szalay Ferenc** (Fél), **Urbán Katalin** (Zseliz), **Wirth Jenő** (Léva). Gratulálunk!

E havi rejtvényünk: A csehszlovákiai magyar irodalom válogatott bibliográfiája (1945–1985) című ötkötetes munka összeállítója szeptember 16-án lesz 75 éves. Ki ő?

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

E-mail cím: konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:

Benyovszky Krisztián (1975) Madách-díjas irodalomtörténész (Érsekújvár),

Cselényi László (1938) József Attila-díjas költő, műfordító (Pozsony),

Csicsay Alajos (1938) szakíró, novellista (Párkány),

Dömötör Ede (1975) fotográfus (Komárom),

Hizsnyai Zoltán (1959) József Attila-díjas költő, a Kalligram főszerkesztője (Pozsony),

Holop Zsolt (1972) újságíró (Párkány),

Horváth Erika (1978) műfordító, szerkesztő (Vásárút),

Keserű József (1975) irodalomkritikus (Komárom),

Kocur László (1977) irodalomtörténész (Komárom),

Kozsár Zsuzsanna (1970) író, szakíró (Kassa),

Lakatos Krisztina (1975) újságíró (Pozsony),

B. Mánya Ágnes (1975) magyar–történelem szakos tanár (Érsekújvár),

Mészáros András (1949) filozófus, egyetemi tanár (Pozsony),

Szászi Zoltán (1964) költő, újságíró (Kalonda),

N. Tóth Anikó (1967) író, irodalomtörténész (Ipolyság)

A Könyvjelző legközelebb szeptember 25-én, csütörtökön jelenik meg.

Kiss Szilvia, Gál Tamás, Réka és a könyvek

Befejezés az 1. oldalról

Már tervben volt válogatott költeményeinek a kiadása, s ekkor jött az ötlet: készítsünk az új könyvhöz egy hanghordozót is. Ilyen még nem volt: hogy felvidéki költő műveiből verses cédé szülessen – meséli Tamás. – Az első nekifutás nem nagyon sikerült. Nem lehet visszajelzés nélkül dolgozni. A stúdióban pedig egyedül van az ember. Azután bejött a képbe Gágyor Péter, dramaturgként és rendezőként, majd bevontuk Zsákovics Lászlót, aki három vershez zenét szerzett, Szilvia pedig felénekelte őket. A cédét Barak Lászlónak a *Miféle szerzet vagy te?* című, válogatott verseit tartalmazó kötetéhez csatoltuk. Ez az anyag talán közelebb viszi az olvasókat az írott szóhoz is. Nagyon kevesen olvasnak ma már verset, kortárs költőket még annyian sem. Saját példámból tudom.

Tizenhárom-tizennégy éves koromig kimondottan utáltam olvasni, egy sort sem futottam át önként. Túl aktív voltam, két másodpercig sem maradtam egy helyben. A baráti körömben viszont olyanok voltak, akik olvasott embernek számítottak, már akkor történelmi, filozófiai könyveket bújtak, és állandóan irodalomról – Tolsztojról, Dosztojevszkijről – beszéltek. Én meg szégyelltem magam. Elkezdtem hát Dosztojevszkijt olvasni, versenyszerűen, ki bír többet alapon. Utólag rájöttem, semmit nem értettem belőle, de legalább rászoktattam magam arra, hogy bemenjek a szobámba, és órákat képes legyek eltölteni a könyvek fölött.

Mivel olvasni nem szerettem, nem voltak könyveim. Még ajándékba sem szerettem könyvet kapni. Azután férjhez ment a nagynénám, és Kaposvárra költözött. Tanárnő, férje szintén, így aztán a teljes könyvtárát a nagymamámnál hagyta, azzal, hogy ha tizennyolc éves leszek, adja nekem. Egy kincset hagyott rám, az ő mintegy ezer kötetével alapoztam meg a mai könyvtáramat.

Meglepő, de a verseket mindig szerettem. Persze, kezdetben nem olvasni, inkább hallgatni, mondjuk Latinovits Zoltán vagy Jordán Tamás előadásában. Mivel őket nem láthattam mindennap a tévében, ráfanyalodtam az olvasásra. József Attila volt az első költő, akiért megszállottként rajongtam. De annyira, hogy azt képzeltem: nekem úgy kell meghalnom, ahogy ő halt meg, nekem nincs szükségem másra, csak kávéra, de azt sok cukorral fogom inni, mert biztosan sokat fogok éhezni, mint ő... Később jött a másik tragikus sorsú költőnk, Nagy László. Számomra nagyon hasonló a költészetük. Szerelmesük voltam, viszont a verseiket nem tudtam elmondani soha. Annyira magamba zártam őket, hogy az élményt kiadni nem bírtam soha. Ma sem.

Rengeteg költővel, akiket mások magától értetődően ismernek, csak most kezdek barátkozni. Az iskolában, amint kötelezővé tettek valamit, már nem érdekelt. Most, hogy kezdem elfelejteni a tanulást, változik a helyzet. Valamikor például nem tudtam elképzelni, hogy Petőfi *A négyökrös szekér* című verse mondhat nekem valamit. Ma pedig – úristen, de szeretem! Vagy Ady: a rémálmom volt, ha belőle kellett felelnem, biztos ötöst kaptam. Most ő az egyik csúcs. A *Krisztus-kereszt az erdőn* számomra maga a csoda. Szüleim kétéves koromban elváltak, apa nélkül nőttem fel, egyetlenegyszer találkoztunk, tizenvalahány év után. Amikor ezt a verset elolvastam, olyan volt, mintha a mi találkozásunkról szólna – ugyanúgy nézünk a világra, mégis másként: »Az apám még vidám legény volt, / Dalolt, hogyha keresztre nézett, / Én meg az apám fia voltam, / Ki unta a faragott képet / S dalolt, hogyha keresztre nézett.«

Szilvia arról beszél, hogy a könyvek, az irodalom szeretetével kisgyermekként oltották be a szülei.

– Anyu tanárnő, otthonunkban természetesen rengeteg könyv volt. Elsősorban szépirodalom, klasszikusok, mindaz, amit illik elolvasni. Apukám hajótervező mérnök, úgyhogy a hajózásról is volt számos könyvünk. Gyermekkoromban sokat olvastak nekem a szüleim – az első élményem a *Hetvenhét magyar népmese* és Weöres Sándor *Bóbita*-kötete, ez máig megvan, most Rékának olvasok belőle. Önállóan magyar népmeséket olvastam először, az első »vastag könyv« pedig *Az aranyember* volt – máig maradandó élmény. A nővérem négy évvel idősebb nálam, láttam, ő mit olvas, gyakran éjszaka, a paplan alatt. Azt hiszem, egy családban mindig jobb a kisebbnek, természetesen kap sok olyan dolgot, amire az idősebbnek magának kell rájönnie. Én is automatikusan kézbe vettem azokat a könyveket, amelyeket a nővéremnél láttam. Anyu is adott tanácsokat – »most már idősebb vagy, ezt elolvashatnád« –, és sokszor mesélt a diákjai olvasmányairól is.

Azt hiszem, átlagosan alakult az ízlésem: a mesék után jöttek a klasszikusok, s a mai napig nagyon szeretem a klasszikus, kalandos, romantikus történeteket, valamint az útikönyveket. Mostanában szinte csak a kötelező olvasmányokra jutott időm, de nagyon szeretem Márait, Hamvast: esténként, ha nagyon fáradt vagyok, elolvasok egy rövid részt, lefekszem, gondolkodom rajta – olyan, mintha kicsit megmasszíroznák a lelkemet...

Rékaskával pedig újra élhetem a gyermekkoromat: most jutottunk el a mondókáktól, versikéktől a mesékig. Már képes odafigyelni rájuk. Pillanatnyilag a székely népmesék a kedvencei, ha leülünk, azonnal hozza a könyvet, pedig nincsenek benne képek. Tamással most mesét keresünk, szeretnénk csinálni egy meseelőadást – ebben is kikérjük a lányunk véleményét.

Mindig nagy boldogság, ha Tomival dolgozhatok. Nehéz a választás a gyerek és a férj között, de azt szoktam mondani, ha együtt dolgozunk, időt takarítunk meg – a családnak. Inkább dolgozzunk egy-egy este mindketten, ha ez az ára, hogy a következő este együtt lehetünk mindannyian. Akkor jut idő arra is, hogy együtt olvassunk.

Lakatos Krisztina

Szilvia kedvencei

Költészet: Dsida Jenő, Puskin, Arany János balladái, Szabó Lőrinc, Faludy György versei.

Próza: Victor Hugo: *Nyomorultak,* Márai Sándor és Hamvas Béla.

Dráma: G. B. Shaw *Szent Johannája.*

Továbbá: az ezoterikus könyvek, például a dalai láma munkái.

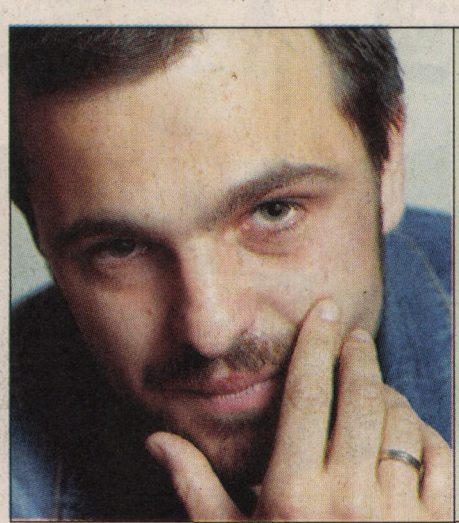

Tamás kedvencei

Költészet: Villon, Goethe, József Attila, Nagy László, Weöres Sándor (egyebek között az obszcén költeményei, de gyermekverseiből óvodásoknak készített műsort) és a legutóbb megtalált csoda: Faludy György.

Próza: Orwell regényei, Grendel Lajostól az *Einstein harangjai.*

Dráma: Gombrowicz, Beckett, Csehov, Shakespeare darabjai (most különösen a *III. Richárd*), valamint Gogoltól az *Egy őrült naplója.* („Nem dráma ugyan, de egyszer szeretném monodrámaként előadni.")